

NAGY GUSZTÁV

Az amerikai általános alapjogi tesztek kialakulásának vázlata

ABSTRACT

This article aims to outline the origins and the different elements of the main American judicial review tests, called the tiers of scrutiny, and to make them better known in Hungarian literature. Parts one and two provide context by highlighting why American common law and American constitutional law, in particular, are considered to be peculiar from the perspective of the continental civil law tradition. Parts three and four describe the formulation and the elements of the old and the modern rational basis review. Part five outlines the appearance of a rational basis with bite. Part six analyses the roots and components of strict scrutiny. Part seven explains the establishment and prongs of intermediate scrutiny. Finally, Part eight concludes that although the continental proportionality analysis and the American levels of scrutiny are very different tests of constitutional law, their aims are the same: to provide a predictable and stable framework for judicial review and the protection of constitutional rights.

Keywords: US Supreme Court ■ levels of scrutiny ■ proportionality ■ common law
■ US Constitution ■ First Amendment ■ Fourteenth Amendment

I. BEVEZETÉS

Hazánkban az Alkotmánybíróság által az alapvető jogok vagy alkotmányos értékek kollíziója esetén alkalmazandó általános alapjogi tesztet az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése^[1] rögzíti. A magyar általános alapjogi tesztet – amely kapcsán felvethető, hogy valójában egy vagy két tartal-

[1] Alaptörvény I. cikk (3) Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.

mi tesztet foglal-e magában,^[2] és amely mellett természetesen egyéb (különös, de hasonló felépítésű) alapjogi tesztek^[3] is léteznek – a szakirodalom az arányossági típusú tesztek kategóriájába sorolja.^[4] E teszt elemeit a működése kezdetén, még a korábbi Alkotmány hatálya alatt [melynek 1990. június 25-ei hatállyal módosított 8. § (1) bekezdése még csak a lényeges tartalom korlátozhatatlanságára vonatkozó előírást tartalmazta], az Alkotmánybíróság dolgozta ki. AB határozat törzsszövegében elsőként a 20/1990. (X. 4.) AB határozatban jelentek meg az „elkerülhetetlenül szükségesség” és „az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszköz” fordulatok (ABH 1990, 69, 71-72.); majd a 11/1992. (III. 5.) AB határozatban már a máig tovább élő formula olvasható, amely szerint: „Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint alapjog és szabadság tartalma törvénnyel csak más alapjog, vagy alkotmányos érték védelme érdekében elkerülhetetlen esetben, a szükséges mértékben és arányos módon korlátozható” (ABH 1992, 77, 85.). Az Alaptörvény tartalmilag ezt az Alkotmánybíróság által kialakított alapjog-korlátozási kritériumrendszert vette át és rögzítette alkotmányi szinten. Mind a korábbi Alkotmány és a hatályos Alaptörvény általános alapjogi tesztet megfogalmazó rendelkezésein, mind az Alkotmánybíróságnak a teszt elemeit alakító gyakorlatán egyértelműen felismerhe-

[2] Jakab András értelmezése szerint az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése párhuzamosan két tesztet állít az alapjog-korlátozás elé, a szükségesség-arányosság tesztjét és az objektív lényeges tartalom tesztjét (Jakab, 2011, 203.). Ezt a felfogást nevezi Robert Alexy a lényeges tartalom abszolút megközelítésének, és ennek alternatívájaként utal a lényeges tartalom relatív elméleteire, amelyek szerint „alkotmányos jog korlátozása akkor érinti a lényeges tartalmat, ha aránytalan, vagyis, ha alkalmatlan, szükségtelen és aránytalan a szűkebb értelemben véve, ami azt jelenti, hogy »nem tulajdonít megfelelő jelentőséget az alkotmányos jog súlyának és fontosságának«” (fordította: N.G.) (Ld. Alexy, 2010, 76.).

[3] Pl. a tulajdonhoz való jog korlátozhatóságáról: „Szemben az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdéséből általánosan fakadó szükségesség követelményével, az Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdése még a teljes tulajdonelvonáshoz is csak a közérdek meglétének igazolását követeli meg, ezért az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint ennél szigorúbb szükségesség a tulajdonhoz való jog XIII. cikk (1) bekezdése szerinti korlátozásakor – amely nyilvánvalóan enyhébb beavatkozás, mint a kisajátítás – sem alkotmányos követelmény [...]”. Az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdése szerinti tulajdonjog korlátozásának alkotmányos mércéje – a jogkorlátozás alapját vizsgálva – éppen ezért enyhébb követelményt támaszt az alapjogok Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésébe foglalt szükségességi mércéjénél, mivel ez esetben elegendő a közérdek meglétét igazolni” {3330/2022. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [47]}. Az alapjogokon kívüli egyéb jogok tekintetében fennálló diszkrimináció alkotmányosságáról: „az Alkotmánybíróság más mércét alkalmaz az alkotmányos alapjogokat érintő diszkriminációra – az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében rögzített szükségesség/arányosság tesztjét –, s más mércét arra az esetre, ha a diszkrimináció-tiltalom az alapjogokon kívüli egyéb jogok tekintetében vizsgálja. Itt akkor állapít meg az Alkotmánybíróság alaptörvény-ellenes megkülönböztetést, ha a megkülönböztetésnek nincs tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű indoka, vagyis önkényes” {14/2014. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [32]}. A szerződési szabadság korlátozhatóságáról: „Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy a Magyarország gazdasági alaprendjét meghatározó Alaptörvény M) cikkéből következő szerződési szabadság – mint a piacgazdasági lényegi eleme [...] – (nevesítetlen) alkotmányos jog, de nem minősül alapjognak, mivel az Alkotmánybíróság azt nem alapvető jogot tartalmazó rendelkezésből vezette le. Éppen ezért nem alkalmazandó rá az alapvető jogok korlátozhatóságáról rendelkező I. cikk (3) bekezdése sem, vagyis a szerződési szabadságnak még lényeges tartalma is korlátozható” {3298/2014. (XI. 11.) AB határozat, Indokolás [29]}.

[4] Pozsár-Szentmiklósy, 2016, 29.; Gárdos-Orosz, 2020, [11]-[16]; Jackson, 2015, 3096.

tő a német minta követése;^[5] figyelemmel a Német Szövetségi Köztársaság 1949. május 24-én hatályba lépett Alaptörvénye (*Grundgesetz*) 19. cikk (2) bekezdésére.

Az arányossági típusú tesztek mellett azonban az alapjog-korlátozások alkotmányossága megítélésének más módszerei is ismeretesek. Nemzetközi összehasonlításban a másik legjelentősebb módszer az Amerikai Egyesült Államokban kialakult és jelenleg is alkalmazott, különböző szigorúságú vizsgálatitípusokat (*tiers of scrutiny*) összefoglaló, ún. kategorizáló megközelítés. A jelen írás arra tesz kísérletet, hogy vázlatosan bemutassa ezeknek az amerikai alkotmányértelmezésben elterjedt és a hazai szakirodalomban általában csak érintőlegesen vizsgált alapjogi teszteknek a kialakulását, valamint a tesztek elemeit.

II. AZ AMERIKAI ÁLTALÁNOS ALAPJOGI TESZTEK ELTÉRŐ JOGI KÖZEGE

Az összehasonlító jog klasszikus – igaz, alapvetően a magánjogi rendszerek jellegzetességein alapuló – csoportosításai szerint az Egyesült Államok joga a *common law* jogcsaládba tartozik.^[6] E jogcsaládnak a magyar jogrendszert is magában foglaló római-germán (kontinentális) jogcsaláddal összehasonlítva számos alapvető különbsége, sajátos stílusjegye mutatható ki. Ezek közül az egyik legfontosabb, hogy az Egyesült Államok jogrendszere esetjogi alapú, amelyben a bíró alkotta jog (*judge-made law*) valódi jogforrás, még ha növekszik is mellette a törvények és egyéb jogszabályok jelentősége. Ez azt jelenti – Mathias Siems megfogalmazásában –, hogy: „A *common law* jogrendszerben a tárgyalások funkciója nem pusztán az, hogy feloldja az egyéni konfliktusokat, a bírói döntések egyúttal a jog »alulról történő« fejlesztésének az eszközei is. Ennek különös hatása van a jogra. A *common law* vizsgálmenőleges, mivel »az értelmezés lehetőségére vár«. [...] Továbbá, mivel a korábbi döntések kötelező precedensnek minősülnek, a bírók a saját maguk által alkotott jogot alkalmazzák”^[7] (fordította: N.G.).

A bíró alkotta jog elvével összefüggő másik meghatározó sarokpontja az angolszász-amerikai jogoknak a *stare decisis* elv, amely szerint – azonos joghatóság alatt – követni kell a felsőbbbíróságok által alkotott jogszabályokat, vagyis a döntéseik lényegi részét (*ratio decidendi*, *holding*, *legal rule*); tiszteletben kell tartani a precedensek kötőerejét azonos tényállású ügyek elbírálása során. Az egyébként is érvelés- és jogvita-központú angolszász-amerikai jogi kultúra központi kérdései így jellemzően e lényegi részek megtalálásának, szűkebb vagy tágabb értelmű megkonstruálásának a módja; valamint a releváns precedensek felkutatása, és a hasonló – de valamely lényeges szempontból mégsem teljesen azonos – tartalmú precedensek egymástól való elhatárolásának (*distinguishing*) megindoklása.^[8]

[5] Pozsár-Szentmiklósy, 2016, 29.; Gárdos-Orosz, 2020, [16].

[6] Ld. David, 1977, 323.; Zweigert – Kötz, 1998, 239.; Glenn, 2014, 264.

[7] Siems, 2018, 55.

[8] Vö. Badó – Bencze, 2007, 30-34. és 77-79.

Végezetül említést kell tenni arról a közismert tényről is, hogy az Egyesült Államok joga ugyan a *common law* jogcsaládba sorolható, mégis rendelkezik alapjogi katalógust is tartalmazó, írott alkotmánnyal, valamint az alkotmány felsőbbrendűségének és normatív tartalmának (alkotmány-)bírói kikényszeríthetőségét garantáló kontroll (*judicial review*) intézményével. Az 1787-ben elfogadott amerikai Alkotmány az Egyesült Államok legfontosabb, a nemzet életével összefonódó, azt tiszta lappal indító jogi dokumentuma. Rövid, homályos és néhány tekintetben elavult, de több mint 230 éve hatályban van, mindössze 27 alkalommal egészítették ki, és ma is aktívan alakítja az állami működést és a jogi környezetet. Az amerikai Alkotmány – még a frissen létrehozott 1. Kongresszus által, James Madison közreműködésével 1789-ben elfogadott – első 10 kiegészítése az ún. Jogok Nyilatkozata (*Bill of Rights*), az alapvető szabadságjogok normatív erejű gyűjteménye. Az amerikai Alkotmányt (és a benne foglalt alapjogokat) minden szövetségi bíróság értelmezi, „de mivel az amerikai Legfelső Bíróság helyezkedik el a szövetségi bírósági hierarchia csúcán, ezért a Legfelső Bíróság az alkotmányjog legfontosabb fejlesztője”^[9] (fordította: N.G.). A bírói hatalom által gyakorolt alkotmányossági felülvizsgálat mint hatáskör nincs beleírva az amerikai Alkotmányba; a jogot annak felülbírálatára, hogy a törvények, illetve más (szövetségi vagy tagállami) államhatalmi aktusok érvényesek és alkotmányosak-e, a Legfelső Bíróság alkotmányértelmezéssel maga vindikálta magának.^[10] Mára azonban az alkotmányossági felülvizsgálat meggyökeresedett, és az amerikai jogi kultúra stabil, sőt nélkülözhetetlen intézményévé vált. „Az amerikai Alkotmány továbbá nem tartalmaz általános alapjog-korlátozási klauzulát sem, ellentétben a modern alkotmányokkal”^[11] (fordította: N.G.). A modern alkotmányokkal összevetve az amerikai Alkotmány – korából fakadóan – kevesebb alapjogot is tartalmaz.

Ezek tekinthetők azoknak a legfőbb sajátosságoknak, amelyek kijelölik és magyarázzák azt a – kontinentális jogcsaládhoz, és benne a magyar jogrendszerhez képest eltérő – kontextust, amelyben az alapjogok korlátozhatóságának amerikai szisztémája kialakult.

III. A KEZDETEK

Az amerikai Legfelső Bíróság által alkalmazott modern alapjogi tesztek eredete egészen a hírhedt *Lochner v. New York* ügyig (1905)^[12] vezethető vissza; a különböző szigorúságú alkotmányossági vizsgálatok megjelenésében döntő szerepet játszott a *Lochner*-ügy negatív precedenssé, és a legfelső bírósági döntések „anti-kánonjának” részévé válása.

[9] Scheb II – Sharma, 2020, 80.

[10] *Marbury v. Madison*, 5 U.S. 137 (1803).

[11] Jackson, 2015, 3122.

[12] *Lochner v. New York*, 198 U.S. 45 (1905).

Már a XIX. század első fele óta alkalmazott azonban „eszköz-cél” struktúrájú tesztet a Legfelső Bíróság annak a vizsgálatára, hogy a szövetségi törvényhozásnak az amerikai Alkotmány I. Cikk 8. §-a szerinti hatáskörei valóban felhatalmazást biztosítanak-e egy adott aktus kibocsátására; e tesztnek pedig az észszerűség volt az irányadó mércéje. Ezen „eszköz-cél” struktúrájú tesztet alkalmazta a Legfelső Bíróság pl. a föderalizmus témaköre szempontjából is korszakos jelentőségű, mintegy 300-szor idézett *McCulloch v. Maryland* ügyben (1819).^[13] A Marshall főbíró által jegyzett döntésben két fő kérdésre kellett a Legfelső Bíróságnak választ adnia: egyrészt, hogy a Kongresszus legitim módon hozta-e létre 1816-ban az Egyesült Államok Második Bankját; figyelemmel arra is, hogy az amerikai Alkotmány I. Cikk 8. §-a *expressis verbis* nem nevesít ilyen hatáskört. Másrészt, hogy Maryland államnak volt-e lehetősége adót kivetni a Bank tagállami fiókjára, vagy ez a szövetségi hatáskörökbe való alkotmányellenes beavatkozásnak minősül-e. Az egyhangú döntés értelmében a Kongresszusnak hatáskörében állt a Bank létrehozatala, tekintettel az amerikai Alkotmány I. Cikk 8. § 18. bekezdésében szereplő – és a bírók által kiterjesztően értelmezett – beleértett hatáskörökre (*Necessary and Proper Clause*). Ebből adódóan pedig a tagállamok nem adóztathatják meg a Bankot, mert az az amerikai Alkotmányt végrehajtó, és ezért magasabb jogforrási szinten lévő szövetségi aktusok felülírása, kiüresítése volna. Az e döntésben megfogalmazott teszt szerint: „Legyen a cél legitim, legyen az alkotmány keretein belül, és akkor minden megfelelő eszköz, ami nyilvánvalóan e célt szolgálja, amely nem tiltott, és amely összhangban áll az alkotmány betűjével és szellemével, alkotmányos”^[14] (fordította: N.G.). Az „eszköz-cél” struktúrájú teszt e korai megfogalmazása értelmében tehát a Kongresszus akkor maradt az alkotmányos kereteken belül, ha hatalmával valamely, az amerikai Alkotmány I. Cikk 8. § szerinti kifejezetten felsorolt, vagy beleértett hatáskör gyakorlása céljából élt; és az itt rögzített célok előmozdítására olyan eszközt választott, amely – a Legfelső Bíróság igen megengedő értelmezése szerint – az adott legitim jogalkotói cél előmozdítására potenciálisan alkalmas lehet.

A Legfelső Bíróság azonban nemcsak a Kongresszus aktusait, hanem a tagállamok törvényhozásait is vizsgálta az „eszköz-cél” struktúrájú tesztel. Fontos különbséget jelentett azonban a teszt cél-része tekintetében az a föderalizmus amerikai rendszeréből következő sajátosság, hogy míg a Kongresszusnak – az imént említettek szerint – az amerikai Alkotmányban kifejezetten felsorolt hatáskörei vannak (*Government of enumerated powers*), addig a tagállamokat az általánosabb, ún. hagyományos államhatalom (*police power of the State; governments of inherent / reserved powers*) illeti meg. Ez utóbbi értelmében a tagállamok szabályozási hatásköre kiterjed „a polgárok életének, egészségének és tulajdonának a védelmére, valamint a közrend és a közérkölcsök megőrzésére”^[15]

[13] *McCulloch v. Maryland*, 17 U.S. 316 (1819).

[14] *McCulloch*, 17 U.S. 316, 421 (1819).

[15] *Boston Beer Co. v. Com. of Massachusetts*, 97 U.S. 25, 33 (1877).

(fordította: N.G.). A hagyományos államhatalom gyakorlását – amely körében tehát a tagállamok tekintetében már nem beszélhetünk felsorolt jogalkotói célokról – a Legfelső Bíróság azért vetette alá az általános észszerűséget vizsgáló „eszköz-cél” struktúrájú tesztnek, hogy ellenőrizze, a polgárok személyi szabadságának és tulajdonának a szabályozása nem történt-e önkényesen.^[16] E tartalmi vizsgálatokban fontos szerepet játszott, egyúttal azoknak alkotmányos legitimációt is adott a Jogok Nyilatkozata részeként elfogadott V. Alkotmánykiegészítés,^[17] majd az amerikai polgárháborút (1861–1865) követően, 1868-ban elfogadott XIV. Alkotmánykiegészítés 1. §-a.^[18] Az előbbi a szövetségi kormányzatra vonatkozóan, az utóbbi pedig a tagállamokra is kiterjesztve fogalmazza meg tilalomként, hogy senki nem fosztható meg az életétől, szabadságától vagy vagyonától tisztességes (törvényes) eljárás (*due process of law*) nélkül. A XIV. Alkotmánykiegészítés 1. § utolsó fordulata ezen kívül azt is tartalmazza, hogy senkitől nem lehet megtagadni a törvények nyújtotta egyenlő jogvédelmet (*equal protection of the laws*). A XIV. Alkotmánykiegészítés, különösen annak törvényes eljárás klauzulája (*Due Process Clause*) így lehetővé tette, és egyúttal feladatul is szabta a Legfelső Bíróságnak, hogy fogalmazza meg a tagállami jogalkotás általános, tartalmi korlátait.

Az „eszköz-cél” struktúrájú teszt mindkét elemét kibontva a Legfelső Bíróság először a *Mugler v. Kansas* ügyben (1887)^[19] fogalmazta meg a minimális észszerűség tesztjét (*minimal rational review; rational basis review*),^[20] amely a jogalkotás alkotmányossági vizsgálatának általános tesztje volt, elviekben minden jogalkotói aktusnak e tesztnek kellett megfelelnie. E teszt megfogalmazása szerint: „Ha tehát egy törvényt a közegészség, a közérkölcsök, vagy a közbiztonság állítólagos védelme céljából fogadtak el, de annak nincs valós, vagy érdemi kapcsolata ezekkel a célokkal, vagy kézzelfogható módon sért az alaptörvényben biztosított jogokat, akkor a bíróságok kötelessége ennek megfelelő ítéletet

[16] *Pl. Wilkinson v. Leland*, 27 U.S. 627 (1829); *Munn v. Illinois*, 94 U.S. 113 (1876).

[17] V. Alkotmánykiegészítés: „Senkit sem lehet főbenjáró vagy egyéb súlyos bűncselekmény miatt felelősségre vonni, csak ha a Nagy Esküdtszék vádindítványt vagy vádhatározatot terjesztett elő, kivéve a szárazföldi, tengeri haderő vagy a Milícia körében felmerült ügyeket, amikor az érintett személy háború vagy a közveszély idején ténylegesen szolgálatot teljesít; senkit sem lehet ugyanazon bűncselekményért kétszer életét vagy testi épségét fenyegető eljárás alá vonni; senkit sem lehet arra kényszeríteni, hogy büntető ügyben saját maga ellen tanúskodjék, életétől, szabadságától vagy vagyonától megfosztani törvényes eljárás nélkül; magántulajdont pedig csak igazságos kártalanítás ellenében lehet közcélokra kisajátítani” (fordította: N.G.).

[18] XIV. Alkotmánykiegészítés 1. §: „Minden személy, aki az Egyesült Államokban született, vagy ott honosították, és így az Egyesült Államok joghatósága alá tartozik, állampolgára az Egyesült Államoknak, valamint a lakóhelye szerinti Tagállamnak. Egyetlen Tagállam sem hozhat vagy alkalmazhat olyan jogszabályt, amely korlátozná az Egyesült Államok állampolgárai kiváltságait és mentességeit; egyetlen Tagállam sem foszthat meg senkit az életétől, szabadságától vagy tulajdonától törvényes eljárás nélkül; vagy tagadhatja meg bárkitől a joghatósága alatt az egyenlő jogvédelmet” (fordította: N.G.).

[19] *Mugler v. Kansas*, 123 U.S. 623 (1887).

[20] *Vö. Nachbar*, 2016, 1637.

hozni, és érvényt szerezni az Alkotmánynak”^[21] (fordította: N.G.). A minimális ésszerűség tesztje széles mozgásteret engedett a jogalkotónak, a támadott jogszabály irracionális bizonyításának a terhe pedig azon a személyen volt, aki az adott szabályt kifogásolta.

A hagyományos államhatalom spektrumát – és így az államok szabályozási szabadságát – a Legfelső Bíróság igen kiterjesztően értelmezte, és a XIV. Alkotmánykiegészítésben említett szabadságjogokat érintő szabályozást is alkotmányosnak minősítette mindaddig, amíg az a közjó szempontjából szükségesnek volt tekinthető. E tendencia azonban hamar változásnak indult, amelyet elsőként *Hurtado v. California* ügy (1884)^[22] jelzett. Ebben az ügyben – amely egyebek mellett azért vált híressé, mert megtagadta annak a kimondását, hogy a Nagy Esküdtszék általi megvádolás olyan alapvető jog lenne, amelyet inkorporált, és így a szövetségi kormányzat mellett a tagállamokra is kiterjesztett volna a XIV. Alkotmánykiegészítés – Matthews bíró rámutatott, hogy az amerikai Alkotmány szerinti törvényes eljárás klauzulája különbözik az angol *common law* szerinti felfogástól, mert ez utóbbi értelmében a törvényes eljárás csak a végrehajtó és a bírói hatalomra nézve tartalmaz kritériumokat, míg az amerikai felfogás szerint a klauzula a törvényhozást is köti.^[23] Ebből következően: „Ha önkényes hatalom az alattvalói személye és tulajdona sérelmére kényszeríti ki saját rendelkezéseit, az nem jog [...]. Azok a korlátozások, amelyeket alkotmányjogunk állít mind a Tagállamok, mind a nemzeti kormányzat aktusaival szemben, nélkülözhetetlenek a közt és a magánembereket megillető jogosultságok megőrzéséhez, a képviseleti elven alapuló politikai rendszerünk ellenében is”^[24] (fordította: N.G.). Ezzel a Legfelső Bíróság kifejezésre juttatta, hogy a törvényes eljárás klauzulája nem pusztán a védett jogtól – az élettől, a szabadságtól és a tulajdontól, ahogy az V. és XIV. Alkotmánykiegészítések írták – való megfosztás előtti értesítés és az érintett meghallgatása lehetőségét (*notice and hearing*) jelenti (*Procedural Due Process*), hanem tartalmi követelményként szabja, hogy az állami hatalomgyakorlás nem jelentheti a jogalanyok és tulajdonuk önkényes megkárosítását, mert az ilyen aktus nem minősülhet jognak. A törvényes eljárás klauzula tehát bizonyos alapvető jogoknak védelmet biztosított az államhatalom beavatkozásával szemben, így ezen keresztül már nem csak a felsorolt szövetségi hatásköröknek, illetve a tagállami hagyományos államhatalom-gyakorlásnak való megfelelést vizsgálhatta a Legfelső Bíróság, hanem e tartalmi korlátoknak a betartását is (*Substantive Due Process*).

Miután ennek az előzményei már több ügyben megjelentek [pl. *Allgeyer v. Louisiana* ügy (1897)^[25]], a Legfelső Bíróság a Peckham bíró által jegyzett *Lochner*-ügyben tette egyértelművé, hogy a szerződési szabadság a XIV. Alkotmány-

[21] 123 U.S. 623, 661 (1887).

[22] *Hurtado v. People of California*, 110 U.S. 516 (1884).

[23] Dennis, 2023, 2148.

[24] *Hurtado*, 110 U.S. 516, 536 (1884).

[25] *Allgeyer v. Louisiana*, 165 U.S. 578, 589 (1897).

kiegészítés által védett szabadság-fogalom – és így a „tartalmi” törvényes eljárás – része, amibe beletartozik a munkaerő szabad adásvétele is, melyet csak a hagyományos államhatalom legitim gyakorlásán alapuló szabályozás korlátozhat.^[26] New York állam munkajogi szabályozása azonban, amely a pékségekben dolgozók számára csak maximum heti 60, vagy napi 10 óra munkát engedélyezett, nem minősült a hagyományos államhatalom legitim gyakorlásának, hanem észszerűtlen, szükségtelen és önkényes beavatkozás volt a munkavállalással összefüggésben a szerződési szabadságba, és ebből az okból a Legfelső Bíróság alkotmányellenesnek minősítette.^[27] Ebből a megállapításból tehát az is következett, hogy a jogalkotó hatalom gyakorlásának „észszerűnek” is kellett lennie ahhoz, hogy a hagyományos államhatalom gyakorlásának – és így az alkotmányosságnak – a keretei között maradjon; ezt pedig a bíróságok a törvényes eljárás klauzuláján keresztül vizsgálhatták és kényszeríthették ki.^[28] Bár a Legfelső Bíróság általában jóváhagyta a munkaidő-szabályozásokat, e döntés mégis a „gazdasági-tartalmi törvényes eljárás” (*Economic Substantive Due Process*) szimbólumává vált, mivel beleolvasta a XIV. Alkotmánykiegészítésbe a *laissez faire, laissez passer* klasszikus liberális gazdaságpolitika azon elvét, amely szerint már nemcsak a hagyományos államhatalom által meghatározott jogalkotói célok korlátozták a jogalkotói hatalmat, de az is, hogy észszerűtlenül nem avatkozhatott be az emberek személyi szabadságába, szerződési szabadságába és tulajdonába; ha pedig az állam mégis ilyen tartalmú szabályozást alkotott, akkor az alkotmányosság bizonyításának a terhe órá helyeződdott. A Lochner-ügyet számos alapos és megalapozatlan kritika érte (például, hogy szociáldarwinista döntés lett volna, a szerveződé munkaszosztállyal szemben a tőkés osztálynak akart kedvezni, vagy hogy a bírók – szerepükön túllépve – e döntéssel saját politikai értékrendjüket értelmezték bele az alkotmányba, esetről-esetre történő, kötetlen méltányossági bíraskodást alakítottak ki);^[29] az azonban bizonyos, hogy a Legfelső Bíróság ezen ügygel fémjelzett alkotmányfelfogása a nagy gazdasági világválság (1929–1933) és a Franklin D. Rooseveltnél által meghirdetett New Deal program (1933–1936) időszakára már annyira elszakadt a sürgős állami beavatko-

[26] Lochner, 198 U.S. 45, 53 (1905): „A törvény szükségszerűen beavatkozik a szerződési szabadságba munkáltató és munkavállaló között, a munkavállaló által a munkáltató pékségében ledolgozható munkaórákat illetően. Az általános szerződési szabadság a vállalkozáshoz kapcsolódóan része annak az egyéni szabadságnak, amelyet a Szövetségi Alkotmány Tizennegyedik Kiegészítése véd. [...] A munkaerő vásárlása vagy eladása része ennek az alkotmánykiegészítés által védett szabadságnak, hacsak nincsenek olyan körülmények, amelyek e jogot kizárják. [...] Ha a szerződés olyan, amelyet a Tagállamnak jogában áll megtiltani a hagyományos államhatalma legitim gyakorlása során, akkor ezt nem akadályozza a Tizennegyedik Alkotmánykiegészítés” (fordította: N.G.).

[27] Lochner, 198 U.S. 45, 57, 58 (1905): „Nincs észszerű alapja a személyek szerződési szabadságába beavatkozni a pékek munkaóráinak meghatározásával. [...] Úgy véljük, a hagyományos államhatalom határát elérték és át is lépték ebben az ügyben. Megtélésünk szerint nincs észszerű alapja annak, hogy ez egészségvédelmi szabályozásként szükséges vagy megfelelő volna, akár a közegészség, akár a pék munkát végző egyének egészségének megőrzése érdekében” (fordította: N.G.).

[28] Fallon, 2007, 1286.

[29] Bernstein, 2005, 1470-1471., 1525-1527.

zást igénylő társadalmi valóságtól, hogy teljességgel tarthatatlanná vált,^[30] és majdnem a Legfelső Bíróság átalakításához vezetett. Ugyanis „[a]míg a rendkívül népszerű Rooseveltnél és a vele együttműködő Kongresszus egymás után fogadta el a különböző programokat, így próbálva javítani a világválság okozta kilátástalan körülményeken, addig a Legfelső Bíróság szűk többsége folyamatosan hátráltatta a törekvéseiket, alkotmányellenesnek minősítve a New Deal-törvények nagy részét”^[31] (fordította: N.G.). Rooseveltnél ezért 1936-ban, az első újraválasztását követően egy olyan tartalmú törvény elfogadását javasolta, amely értelmében az elnök a Legfelső Bíróság minden olyan bíróját mellé, aki betöltötte a 70. életévét, egy további bírót nevezhetett volna ki, ezzel megnövelve a testület létszámát. Rooseveltnél ezt a tervét (*Court-packing plan*) ugyan az ügyteher csökkentésével indokolta, a valódi célja azonban nyilvánvaló volt: megváltoztatni a Legfelső Bíróság ideológiai összetételét, hogy az felhagyjon a New Deal-törvények alkotmányellenesnek minősítésével. A javaslatból végül nem lett törvény, és már a terv felvetése is komoly népszerűségvesztést okozott az elnöknek. A Legfelső Bíróság azonban észlelte a helyzetet, és a *National Labor Relations Board v. Jones & Laughlin Steel Corporation* ügytől (1937)^[32] kezdve tiszteletben tartotta a szövetségi törvényhozás válságkezelő aktusait, és alkotmányosnak fogadta el a New Deal-törvényeket. („*The switch in time*” that „*saved nine.*”) A *West Coast Hotel v. Parrish* ügyben (1937)^[33] pedig – egy Washington állambeli törvény kapcsán, amely minimálbért állapított meg a nők számára – a Legfelső Bíróság felülbírálta a *Lochner*-döntést, amikor kimondta, hogy: „Azonban az idézett ügyek, és más döntések elismerték, hogy a szerződési szabadság kiemelt jog, de nem abszolút jog. Nincs olyan abszolút szabadság, amely szerint mindenki azt tesz, amit akar, és olyan szerződést köt, amilyet akar. [...] Annak az alkotmányos lehetőségnek, hogy a szerződési szabadságba be lehet avatkozni, számos példája van. Azt, hogy ez megtehető a közérdekre hivatkozással a munkáltató és a munkavállaló által kötött szerződések esetében, tagadhatatlan”^[34] (fordította: N.G.). A *West Coast Hotel* ügy – valamint a korábbi, árak szabályozását alkotmányosnak minősítő *Nebbia v. New York* ügy (1934)^[35] – a „gazdasági-tartalmi törvényes eljárás” korszakának végét jelentette; e korszak sorsát pedig az is megpecsételte, hogy Rooseveltnél (akit összesen négyszer választottak meg egymás után) 1937-től „New Deal-barát” bírók egész sorát jelölhette a Legfelső Bíróságba.

[30] „A *Lochner*-ügy a bírói beavatkozás túlzásainak szimbólumává vált, amikor is a Bíróság alkotmányos rendelkezéseket elavult, hiteltelenné vált gazdaságpolitikával azonosított, egészen az embertelenség szintjéig” (Shaman, 2001, 75) (fordította: N.G.).

[31] Shaman, 2001, 76.

[32] *National Labor Relations Board v. Jones & Laughlin Steel Corporation*, 301 U.S. 1 (1937).

[33] *West Coast Hotel Co. v. Parrish*, 300 U.S. 379 (1937).

[34] *West Coast Hotel*, 300 U.S. 379, 392, 393 (1937).

[35] *Nebbia v. New York*, 291 U.S. 502 (1934).

IV. A MINIMÁLIS ÉSZSZERŰSÉG TESZTJÉNEK MODERN VÁLTOZATA

Egy évvel később, a némileg már megváltozott összetételű Legfelső Bíróság a Stone bírő által jegyzett *United States v. Carolene Products Co.* ügyben (1938)^[36] nyilvánvalóvá tette, hogy lényegében nincs helye a tartalmi felülvizsgálatnak a gazdasági élet szabályozásában, ha a törvényhozási eljárás szabályos volt. Az ügyben – amelynek a tárgya egy a Kongresszus által 1923-ban elfogadott, a megnövelt zsírtartalmú tejhelyettesítő termékek (*filled milk*) államok közötti kereskedelmét tiltó törvény alkotmányossági vizsgálata volt – Stone bírő úgy fogalmazott, hogy a jogalkotó indokolásában foglaltaknál többet nem szükséges vizsgálni annak a megállapításához, hogy egy aktus az alkotmányos hatalomgyakorlás keretein belül maradt-e vagy sem; sőt még akkor is, ha ebből nem derülne ki a vizsgált jogszabály megalkotásának észszerű indoka, azt alkotmányosnak kell tekinteni mindaddig, amíg a körülményekből és a tényekből feltételezni lehet, hogy a jogszabálynak valamilyen észszerű alapja van.^[37]

A *Carolene Products*-ügy fordulópontot jelentett a minimális észszerűség tesztjét illetően. E döntést követően a Legfelső Bíróság – több precedensen keresztül^[38] – újrafogalmazta a törvényes eljárás- és egyenlő bánásmód-ügyekben használatos tesztet, kialakítva annak ma is használatos, klasszikus formuláját. Eszerint a kifogásolt jogszabályt a bíróság alkotmányosként fenntartja, ha annak a célja valamilyen „jogos állami érdek” (*legitimate governmental interest*) szolgálatára irányul, a tartalma pedig „racionálisan összefügg” ezzel a céllal (*rationally related*).

Az újrafogalmazással a Legfelső Bíróság még inkább kiüresítette a minimális észszerűségi tesztet, a lehető legtágabbra szabva a jogalkotó mozgásterét. Ezt jelzi egyrészt az, hogy a „jogos állami érdeknek” már a hagyományos államhatalomhoz (szabályozás a közbiztonság, közegészség, a közérkölcsök és a közösségi jólét érdekében) sem kell kapcsolódnia, és – néhány (ritka) jogszerűtlen cél kizárásán kívül – a bíróság mércét sem alakított ki annak az értékelésére, hogy milyen állami érdek számít jogosnak.^[39] Másrészt mutatja az is, hogy a teszt „racionális összefüggés” részének a bíróság értelmezése szerint eleget tesz a céllal való bármilyen laza kapcsolat. Így az elérendő célhoz mérten a szabályozás tartalma lehet rendkívül pontatlan, túl kevés vagy éppen túl sok; a Legfelső Bíróság ugyanis arra sem alakított ki mércét, hogy milyen akkurátusan kell a szabályozásnak az elérendő jogalkotói célhoz illeszkednie. Sőt, a bíróság akkor is alkotmányosnak fogadja el a kifogásolt szabályozást, ha ő maga talál olyan „racionális

[36] *United States v. Carolene Products Co.*, 304 U.S. 144 (1938).

[37] *Carolene Products*, 304 U.S. 144, 152 (1938).

[38] *Olsen v. Nebraska ex rel. Western Reference & Bond Association, Inc. et al.*, 313 U.S. 236, 245, 246 (1941); *Williamson v. Lee Optical*, 348 U.S. 483, 486, 489, 491 (1955); *Braunfeld v. Brown*, 366 U.S. 599, 611 (1961); *Baker v. Carr*, 369 U.S. 186, 334 (1962) (Harlan bírő különvéleménye); *Florida Lime & Avocado Growers v. Paul*, 373 U.S. 132, 152 (1963); *U.S. Department of Agriculture v. Moreno*, 413 U.S. 528, 533 (1973).

[39] Nachbar, 2016, 1654.

összefüggést”, amelyre a jogalkotó potenciálisan gondolhatott volna; akkor is, ha erre az összefüggésre a jogalkotó valójában egyáltalán nem gondolt, azt nem mérlegelte (*conceivable basis*).^[40] Nem ritka az sem, hogy az ilyen, rendkívül tá-
gan értelmezett és megengedő módon vizsgált „racionális összefüggésből” fejt
vissza maga a bíróság, hogy mi lehetett a jogalkotó célja, így igazolva a jogalkotói
aktus alkotmányosságát. Így annak, aki egy jogszabály alkotmányellenességét
állítja, nem elegendő azt bizonyítani, hogy jogellenes az a cél, amelynek az el-
érésére a jogalkotó konkrétan törekedett; de azt is igazolnia kell, hogy semmi-
lyen egyéb potenciális, vagy elképzelhető cél sem magyarázhatja a támadott akt-
ust.^[41] A bizonyítás terhe pedig – az említettek szerint – az alkotmányellenesség
kimondását kérelmező félen van, a bíróság a támadott jogszabály alkotmányos-
ságát vélelmezi.^[42]

V. A MODERN ÉSZSZERŰSÉGI TESZT „KEMÉNYEBB” VÁLTOZATA

Bár a minimális észszerűség tesztjét a jogirodalom egyöntetűen a legmeg-
engedőbb alkotmányjogi tesztnek tartja,^[43] amely alapján igen ritkán kerül sor
jogszabály alkotmányellenességének a megállapítására; mégis, az 1970-es évek
elejétől kialakult az ügyeknek egy olyan vonulata, amelynél a Legfelső Bíróság
ugyanezen teszt „köntösében” egy keményebb észszerűségi tesztet (*rational ba-
sis with bite; rational basis plus*) alkalmaz, és alkotmányellenesnek minősíti a tá-
madott jogszabályokat, különösen az egyenlőbánásmód-ügyekben.

Ezekben az ügyekben a Legfelső Bíróság úgy módosítja a minimális észszerű-
ségi tesztet – amely a fent írtak szerint alapesetben annyit követel meg a jogalko-
tótól, hogy az általa alkalmazott csoportképzés álljon racionális összefüggésben
valamilyen jogos állami érdekekkel, a racionalitás hiányát pedig annak kell bizo-
nyítani, aki támadja a jogszabályt –, hogy például az államra hárítja a bizonyítási
terhet a jogalkotási aktus racionalitását illetően,^[44] vagy a kitűzött jogalkotói

[40] Nachbar, 2016, 1651-1652.

[41] Holoszyc-Pimentel, 2015, 2074. Vö. *Madden v. Kentucky*, 309 U.S. 83, 88 (1940); *Minnesota v. Clover Leaf Creamery Co.*, 449 U.S. 456, 466 (1981).

[42] *City of New Orleans v. Dukes*, 427 U.S. 297, 303 (1976).

[43] Pl. Holoszyc-Pimentel, 2015, 2071.; Nachbar, 2016, 1629.; Shaman, 2001, 79.

[44] *Plyler v. Doe*, 457 U.S. 202, 224, 21. lábjegyzet (1982): „A kérdés, amire választ keresünk a szö-
vegben, hogy ezeknek a [papírokkal nem rendelkező bevándorló] gyermekeknek a szövetségi jog-
hatóság alóli kitiltása segít-e a Tagállamnak abban, hogy megdöntse azt a vélelmet, hogy az oktatás
megtagadása ártatlan gyermekektől nem tekinthető észszerű válasznak a jogos állami aggodalmakra”
(fordította. N.G.).

célt megengedhetetlennek (jogellenes állami érdekek) minősíti,^[45] vagy éppen a jogalkotást megalapozó előkészítő dokumentumokban ténylegesen ellenőrzi, hogy a jogalkotó valóban érdemben vizsgálta (és nem pusztán állítja) a szabályozás hatékonyságát, racionális összefüggéseit.^[46]

A Legfelső Bíróság explicit módon sosem ismerte el a minimális észszerűség tesztje ezen keményebb alfajának létezését,^[47] ezért sem a szigorúbb változat alkalmazásának pontos módja, sem az azt kiváltó okok, sem a keményebb védelem alá helyezett témakörök listája nem határozhatók meg egyértelműen és következetesen. A jogirodalom szerint azonban bizonyos faktorok fennállása különösen valószínűvé teszi, hogy a Legfelső Bíróság a teszt ezen változatát fogja alkalmazni. Ilyen faktorok pl. a valamilyen megváltoztathatatlan tulajdonság alapján történő jogalkotói kategorizálás (gyanús, vagy kvázi-gyanús jogalkotói csoportképzés); valamely fontos, szignifikáns jog (de nem alapvető jog) korlátozása meggyőző indok nélkül; továbbá a legitim céllal meg nem magyarázható, pusztán az ártó szándék által vezérelt jogalkotói hozzáállás.^[48]

A keményebb racionalitás tesztet alkalmazó döntések vonulatába tartozik különösen az Eisenstadt v. Baird ügy (1972), a U.S. Department of Agriculture v. Moreno ügy (1973), a Zobel v. Williams ügy (1982), a Plyler v. Doe ügy (1982), a City of Cleburne v. Cleburne Living Center, Inc. ügy (1985), az Allegheny Pittsburgh Coal Co. v. County Commission ügy (1989), a Romer v. Evans ügy (1996), O'Connor bíró párhuzamos véleménye a Lawrence v. Texas ügyben (2003), illet-

[45] Moreno, 413 U.S. 528, 534 (1973): „Ha bármit is jelent a »törvény előtti egyenlőség« alkotmányos koncepciója, annyit legalább jelentenie kell, hogy ha pusztán arra irányul a Kongresszus szándéka, hogy ártsen egy politikailag népszerűtlen csoportnak, akkor ez nem képezhet jogos állami érdeket” (fordította: N.G.).

[46] Plyler, 457 U.S. 202, 224-226 (1982).

[47] Nachbar, 2017, 450.

[48] Holoszyk-Pimentel, 2015, 2073., 2102-2103.

ve a United States v. Windsor ügy (2013).^[49] Nem túlzás mindezekre figyelemmel azt állítani, hogy mára a Legfelső Bíróság gyakorlatában a minimális észszerűség tesztjének két változata alakult ki, amelyek olyannyira különböznek egymástól, hogy a valóságban inkább két különböző szigorúságú tesztnek tekinthetők.^[50]

VI. A SZIGORÚ ELLENŐRZÉS

Már 1937-38-ban, amikor a Legfelső Bíróság felhagyott a gazdasági szabályozás érdemi alkotmányossági vizsgálatával és átformálta a minimális észszerűség tesztjét, felmerült az a kérdés, hogy vajon ezt követően valamennyi alkotmányos jog korlátozása csak ez alapján a kiüresített teszt alapján lesz-e vizsgálható, vagy maradtak-e azért a jogalkotó hatalom által tiszteletben tartandó és kikényszeríthető érdemi korlátok, magasabb szintű védelemre érdemes – preferált – alapvető jogok. Erre a kérdésre a választ a Carolene Products ügy híressé vált 4. lábjegyzete (*footnote 4*) adta meg.^[51] A döntést megfogalmazó Stone bíró e lábjegyzetben úgy fogalmazott, hogy lehetséges az alkotmányosság vélelmének egy szűkebb olvasata azon jogszabályok esetében, amelyek *prima facie* valamely alkotmányosan tilalmazott tárgykört szabályoznak, mint pl. az első tíz alkotmánykiegészítésben – a Jogok Nyilatkozatában – foglalt jogok megszorítása; amelyek

[49] Eisenstadt v. Baird, 405 U.S. 438 (1972): A Bíróság alkotmányellenesnek minősítette a nem házas személyek fogamzásgátlóhoz való hozzáfutását tiltó törvényt. Moreno, 413 U.S. 528 (1973): A Bíróság alkotmányellenesnek találta azt a csoportosítást, amely szerint azon egy háztartásban élő személyek, akik egymásnak nem voltak hozzátartozói, nem voltak jogosultak a kormányzati ételmisszerűtalvány-programra. Zobel v. Williams, 457 U.S. 55 (1982): Alaszka állam azon gyakorlata, amely szerint az olajbevételeiből az alapján fizetett részesedést a lakosainak, hogy ki mennyi ideje tartózkodik a területén, a Bíróság szerint jogellenes és permanens diszkriminációt valósított meg. Plyler, 457 U.S. 202 (1982): Az a tagállami törvény, amely megtagadta a papírokkal nem rendelkező bevándorlók gyermekei közoktatásának a finanszírozását, észszerűtlen megkülönböztetést valósított meg. City of Cleburne v. Cleburne Living Center, Inc., 473 U.S. 432 (1985): Az önkormányzati rendelet, amely bizonyos területeken megtiltotta, hogy mentálisan sérülteket gondozó otthon működjön, észszerűtlen előítéleten alapult, ezért alkotmányellenes volt. Allegheny Pittsburgh Coal Co. v. County Commission, 488 U.S. 336 (1989): Sértette az egyenlő bánásmód követelményét az a szabály, amely az ingatlanokat a legutóbbi eladási árak összege szerint – nem pedig az aktuális piaci értékük szerint – adóztatta. Romer v. Evans, 517 U.S. 620 (1996): Egy népszavazással elfogadott tagállami alkotmánykiegészítés megtiltott minden olyan állami intézkedést, amely a meleg, leszbikus és biszexuális emberek hátrányos megkülönböztetésének a megelőzésére irányulna. Ezt a Bíróság nyilvánvalóan ártó szándékú diszkriminációnak, és ezért alkotmányellenesnek minősítette. Lawrence v. Texas, 539 U.S. 558, 579 (2003) (O'Connor bíró párhuzamos véleménye): A Bíróság alkotmányellenesnek minősítette Texas állam azon törvényét, amely bűncselekménnyé minősítette az azonos neműek közötti szexuális kapcsolatot. A személyes kapcsolatok szabályozása az észszerűségi teszt „keményebb” változata szerint vizsgálendő. United States v. Windsor, 570 U.S. 744 (2013): A Bíróság alkotmányellenesnek találta a házasság védelméről szóló szövetségi törvény azon definíciót, amelyek alapján az azonos nemű házastársak nem vehették igénybe az elhunyt házastárs utáni öröklés esetén járó adómentességet.

[50] Shaman, 2001, 88.

[51] Carolene Products, 304 U.S. 144, 152-153 (4. lábjegyzet) (1938).

a demokratikus politikai folyamatokba avatkoznak be (amely folyamatok rendeltetésszerű működése egyébként alkalmas a nemkívánatos jogszabályok megváltoztatására); illetve amelyek a vallási, nemzetiségi, faji kisebbségek jogaira irányulnak, vagy előítéllettel fordulnak bizonyos beazonosítható és a többségtől elkülönülő, abból már eleve kitűnő kisebbségi csoportok (*discrete and insular minorities*) iránt, akik ezen tulajdonságaik miatt egyébként is könnyebben válnak a jogalkotó célpontjává. A 4. lábjegyzet szerint az ilyen jogszabályoknak „mélyrehatóbb bírói ellenőrzésnek” (*more exacting judicial scrutiny / more searching judicial inquiry*) kell megfelelniük.

Miután a „mélyrehatóbb bírói ellenőrzés” és a preferált jogok fogalmai megjelentek, rövidesen egyértelművé vált, hogy az egyenlő jogvédelem mellett különösen az I. Alkotmánykiegészítésben szereplő szólásszabadság, vallásszabadság és békés gyülekezés joga minősül preferáltnak.^[52] E szabadságjogok – amelyek tehát a XIV. Alkotmánykiegészítés törvényes eljárás klauzulájába „inkorporálódva” a tagállamokat is kötelezik, nemcsak a szövetségi kormányzatot – magasabb szintű védelmének követelményét fogalmazta meg pl. Jackson bíró is a *West Virginia State Board of Education v. Barnette* (1943) ügyben, amely az állami iskolákban kötelezővé tett zászló előtti tisztelgést mint „kényszerített szólást” vizsgálta.^[53] Az I. Alkotmánykiegészítésben szereplő szabadságjogok védelmére a Legfelső Bíróság ekkoriban még többféle különböző tesztet alkalmazott,^[54] a szigorú ellenőrzés egységes tesztjének dogmatikája az 1960-as évekig nem alakult ki. Így is rögzült azonban a Warren-bíróság időszakában az alkotmányos jogvédelem kétszintű rendszere: az első (alap) szint az alapjognak nem minősülő jogok érintettsége esetén alkalmazandó – a gyakorlatban leginkább a valós

[52] Fallon, 2007, 1288. Vö. I. Alkotmánykiegészítés: „A Kongresszus nem alkothat törvényt vallás alapításáról, sem a szabad vallásgyakorlás megtiltásáról; sem a szólás- és sajtószabadság korlátozásáról; sem az emberek azon jogának a csorbításáról, hogy békésen gyülekezzenek, és panaszukkal a kormányzathoz forduljanak a sérelmeik orvoslása céljából” (fordította: N.G.).

[53] *West Virginia State Board of Education et al. v. Barnette*, 319 U.S. 624, 639 (1943): „Annak a jogalkotásnak, amely azért ütközik a Tizennegyedik Alkotmánykiegészítésbe, mert azon keresztül az Első alapelveivel is ellentétes, sokkal konkrétabb tesztnek kell megfelelnie, mint annak, amely önmagában csak a Tizennegyediket érinti. [...] Amikor a Tagállam például a közszolgáltatásokat szabályozza, hatalmában áll a törvényes eljárás tesztje szerint mindazon megszorításokat alkalmazni, amelyek elfogadására jogalkotóként »ésszerű alapja« van. De a szólás, a sajtó, a gyülekezés és a vallás szabadsága nem korlátozható ilyen ingoványos alapokon” (fordította: N.G.).

[54] *Pl. New York Times Co. v. Sullivan*, 376 U.S. 254 (1964), amely szerint nem korlátozható a szólás- és sajtószabadság a közhatalmat gyakorlók rágalmozására vagy becsületük sérelmére hivatkozással, csak abban az esetben, ha az érintett bizonyítja, hogy a kifogásolt kijelentés tevő tudott arról, hogy az állításai tévesek, vagy kellő gondosság nélkül publikálta az információkat úgy, hogy nem vizsgálta azok valóságtartalmát. *NAACP v. Alabama ex rel. Patterson*, 357 U.S. 449 (1958), amely szerint a gyülekezés szabadsága beletartozik a XIV. Alkotmánykiegészítés szabadság-fogalmába (amelytől törvényes eljárás nélkül senkit nem lehet megfosztani); ezért annak korlátozását a legalaposabb alkotmányossági ellenőrzésnek (*closest scrutiny*) kell alávetni, és bármilyen korlátozást csakis valamilyen „kényszerítő állami érdek” (*interest of the State must be compelling*) igazolhat. *Sherbert v. Verner*, 374 U.S. 398 (1963), amely szerint a szabad vallásgyakorlás jelentős korlátozására alkotmányosan csak „kényszerítő állami érdekből” (*compelling state interest*) kerülhet sor, és csak akkor, ha e cél elérésére más, az I. Alkotmánykiegészítésben szereplő jogokat nem korlátozó alternatíva nem áll rendelkezésre.

bírói kontroll feladását jelentő^[55] – minimális észszerűség tesztje; a második (magasabb) szint pedig az alapvető jogok – preferált jogok – korlátozása esetén alkalmazandó szigorú ellenőrzés. Az előbbi, tartózkodóbb teszt alkalmazásával a Legfelső Bíróság azt kívánta elkerülni, hogy a mindössze egyszerű jogosultságokat érintő ügyekben nehogy a Lochner-éra rossz emlékeit idéző, önkényes bírói eljárás gyanúja vetüljön rá. A szigorúbb teszt életre hívásával pedig a Legfelső Bíróság egyrészt meg kívánta akadályozni, hogy a valóban preferáltnak minősülő jogok kiüresedjenek, elinflálódjanak; másrészt igyekezett önfegyelmet gyakorolni abban, hogy ne emeljen túl sok jogot a preferált kategóriába,^[56] ezzel egyfajta hierarchiát alakítva ki az alkotmányos jogok között.

A szigorú ellenőrzés kifejezés – mint a faji megkülönböztetést alkalmazó szabályozásokra vonatkozó mérce – megjelent ugyan a Korematsu v. United States (1944) ügyben,^[57] de az azóta szégyenfoltta vált döntés tartalmilag valójában egyáltalán nem alkalmazott szigorú ellenőrzést, miután alkotmányosnak minősítette az „ellenséges idegennek” bélyegzett (más országból származó) amerikai állampolgárok internálótáborba hurcolását előíró 9066-os elnöki rendeletet. Mivel ez az ügy csak beszélt a szigorú ellenőrzésről, de azt valójában nem alkalmazta, ezért félrevezető volna e teszt előfutárának tekinteni. A jogalkotói célt és az annak elérésére alkalmazott szabályozási eszközt is alaposan megvizsgáló, egységes szigorú ellenőrzés tesztje a Legfelső Bíróság gyakorlatában az 1960-as években szilárdult meg és terjedt el, a XIV. Alkotmánykiegészítéssel és az I. Alkotmánykiegészítéssel kapcsolatos ügyekben szinte egyidejűleg.^[58] A tesztnek így több eredője is beazonosítható: például a szabad vallásgyakorlással kapcsolatos Sherbert v. Verner (1963) ügy,^[59] a szólásszabadsággal kapcsolatos NAACP v. Button (1963) ügy,^[60] az egyenlő jogvédelemmel (ezen belül a faji megkülönböztetéssel) kapcsolatos McLaughlin v. Florida (1964) ügy,^[61] valamint Goldberg bíró párhuzamos véleménye a „tartalmi” törvényes eljárás klauzulájával kapcsolatos Griswold v. Connecticut (1965) ügyben.^[62]

A szigorú ellenőrzés tesztjének (*strict scrutiny*) ekkor kialakult és jelenleg is használatos megfogalmazása szerint a preferált jogot érintő, vagy „gyanús csoportosítást” (*suspect classification*, ld. a *Carolene Products*-ügy 4. lábjegyzetében

[55] Shaman, 2001, 88.

[56] Vö. Fallon, 2007, 1293-1294.; Nachbar, 2017, 568.

[57] Korematsu v. United States, 323 U.S. 214, 216 (1944): „Kezdeként meg kell jegyezni, hogy minden jogi megszorítás, amely korlátozza egy faji csoport szabadságjogait, azonnal gyanús csoportosításnak minősül. Ez nem azt jelenti, hogy minden ilyen csoportosítás alkotmányellenes. Azt jelenti, hogy a bíróságoknak a legmerevebb ellenőrzésnek (most rigid scrutiny) kell alávetniük. Valamely nyomós közszükséglet alkalmanként igazolhat ilyen korlátozásokat; faji ellentétek azonban soha” (fordította: N.G.).

[58] Fallon, 2007, 1275.

[59] Sherbert, 374 U.S. 398 (1963).

[60] NAACP v. Button, 371 U.S. 415 (1963).

[61] McLaughlin v. Florida, 379 U.S. 184 (1964).

[62] Griswold v. Connecticut, 381 U.S. 479, 486 (1965) (Goldberg bíró párhuzamos véleménye).

írtakat) tartalmazó jogszabály alkotmányellenes, hacsak a jogalkotó nem tudja bizonyítani, hogy az „szükséges” vagy „pontosan igazodik” (a teszt eszköz-része) valamely „kényszerítő állami érdekhez” (a teszt cél-része). Fontos felhívni rá a figyelmet, hogy amint ez az iménti megfogalmazásból is kitűnik, a szigorú ellenőrzés tesztje alá tartozó jogszabályok esetében a vélelem az alkotmányellenességük mellett szól, és a jogalkotóra hárul az alkotmányosság bizonyításának a terhe.^[63]

A „kényszerítő állami érdek” (*compelling governmental interest*) az alapjogi tesztekben figyelembe vehető jogalkotói célok közül a legfontosabbakat, legsürgősebbeket és legritkábbakat jelenti; olyan állami érdekeket, amelyek megvalósítása létfontosságú, nem pusztán a jogalkotó tetszőleges választásán alapul. A „pontos igazodás” (*necessity / narrow tailoring*) pedig kivételesen szoros kapcsolatot jelent az elérendő jogalkotói cél és az annak elérésére választott eszköz (a jogszabály tartalma) között. Ez utóbbi követelmény a minimális észszerűségi teszt „racionális összefüggés” elemének ellenpontjaként fogalmazódott meg.^[64]

A Legfelső Bíróság gyakorlatában az alábbi területeken terjedt el és vált irányadóvá a szigorú ellenőrzés tesztje:

- az egyenlő jogvédelemmel kapcsolatos, faj szerinti megkülönböztetést vagy „gyanús csoportosítást” vizsgáló ügyekben;^[65]
- a szólásszabadsággal kapcsolatos, különösen a nézőpont- vagy tartalom-specifikus szabályozást vizsgáló ügyekben;^[66]
- az egyesülési szabadsággal kapcsolatos egyes ügyekben;^[67]
- a szabad vallásgyakorlás szándékos, célzott korlátozásával kapcsolatos ügyekben;^[68]
- az egyes alapjogokat (preferált jogokat) érintő, egyenlő jogvédelem klauzulája szerinti különbségtételt vizsgáló ügyekben;^[69] valamint
- a „tartalmi” törvényes eljárás klauzuláját érintő ügyekben.^[70]

[63] Fallon, 2007, 1273.

[64] Fallon, 2007, 1273-1274.

[65] Pl. Regents of the University of California v. Bakke, 438 U.S. 265 (1978); Pals v. Sidoti, 466 U.S. 429 (1984).

[66] Pl. United States v. Playboy Entertainment Group, 529 U.S. 803 (2000); R.A.V. v. City of St. Paul, 505 U.S. 377 (1992).

[67] Pl. Boy Scouts of America v. Dale, 530 U.S. 640 (2000).

[68] Pl. Employment Division v. Smith, 494 U.S. 872 (1990).

[69] Pl. Shapiro v. Thompson, 394 U.S. 618 (1969) (a tagállamok közötti szabad mozgás alapvető jogáról). Kramer v. Union Free School District No. 15, 395 U.S. 621 (1969) (a szavazati jogot érintő megszorításról). Loving v. Virginia, 388 US 1 (1967) (a házasságkötés szabadságáról, a faj szerinti megkülönböztetés kontextusában).

[70] Pl. Griswold, 381 U.S. 479, 486 (1965) (Goldberg bíró párhuzamos véleménye); Obergefell v. Hodges, 576 U.S. 644 (2015).

VII. A KÖZBENSŐ TESZT

A szigorú ellenőrzés és a minimális észszerűség tesztje között éles különbség áll fenn. A szigorú ellenőrzés „elméletben »szigorú«, valójában végzetes; más kontextusban [...] [a minimális észszerűség tesztje] elméletben minimális szigorúságú, valójában pedig nem létező.”^[71] A Legfelső Bíróság így a kétszintű alkotmányossági kontroll kialakításával abban a helyzetben találta magát, hogy valójában már az adott ügyre irányadó teszt kiválasztásával érdemben eldöntötte annak a kimenetelét és az érintett jogszabály sorsát is; ehhez képest a jogalkotói cél és az ahhoz választott eszköz – mint a tesztek elemei – vizsgálata csak formális jelentőséggel bírt. A minimális észszerűség tesztje túlzottan megengedőnek, a szigorú ellenőrzés pedig túlzottan merevnek bizonyult. Kivételek fogalmazódtak meg a szigorú ellenőrzés tesztjének alkalmazása alól mind a preferált jogok, mind a „gyanús csoportosítás” kategóriáin belül,^[72] így elkerülhetetlen volt a Legfelső Bíróság szembesülése azzal, hogy bizonyos területeken szükség van e két véglet közötti, további differenciálást lehetővé tevő másmilyen tesztre is.

Ennek az első jele még a Warren-bíróság idején, a *United States v. O'Brien* (1968) ügyben^[73] tűnt fel. Ebben az ügyben arról kellett döntenie a Bíróságnak, hogy az, hogy 1966-ban David Paul O'Brien három társával együtt, jelentős tömeg előtt, a dél-bostoni bíróság lépcsőjén nyilvánosan elégette a katonai behívóját a vietnámi háború ellen tiltakozva, majd ezért őt fiatalkorú elkövetőként elítélték az 1948. évi Egyetemes Katonai Kiképzési és Szolgálati Törvény megsértéséért, sérti-e az I. Alkotmánykiegészítés által biztosított szólásszabadságot. A katonai behívó elégetése O'Brien érvelése szerint szimbolikus szólásként az I. Alkotmánykiegészítés legmagasabb fokú alkotmányos védelmét élvez; ugyanakkor a rá alkalmazott törvény mindössze egy cselekményt (a katonai behívó szándékos és tudatos megrongálását vagy megsemmisítését) szankcionált, mely hagyományosan a minimális észszerűség tesztje szerint lenne vizsgálható. Az ebben az ügyben megfogalmazott négyrészes teszt szerint a cselekményekre, magatartásokra irányuló szabályozás akkor alkotmányos, ha i) arra a jogalkotónak alkotmányos hatásköre volt; ii) „fontos állami érdeket” szolgál (*important or substantial governmental interest*); iii) ez az állami érdek nem irányul célzatosan a szólásszabadság korlátozására; és iv) a szólásszabadság véletlenszerű megszorítása csak az ezen állami érdek előmozdításához legszükségesebb mértékre korlátozódik.^[74] A döntéshez írt párhuzamos véleményében Harlan bíró a teszt-hez további kritériumként fűzte még azt is, hogy a szabályozás v) nem járhat azzal a hatással, hogy a megszólalót teljes egészében elzárja attól, hogy jelentős közönség felé kommunikálja a véleményét; erre nyitva kell hagynia alternatív

[71] Gunther, 1972, 8.

[72] Ld. Shaman, 2001, 90-92.

[73] *United States v. O'Brien*, 391 U.S. 367 (1968).

[74] *O'Brien*, 391 U.S. 367, 377 (1968).

lehetőségeket.^[75] Ha a teszt bármelyik eleme nem teljesül, akkor a vizsgált szabályozás máris átkerül a szigorú ellenőrzés terrénumába, és az alkotmányossága ez alapján ítélandó meg. Az első ránézésre szigorúnak tűnő, formálódó új tesztet azonban – a Korematsu-ügyhöz hasonlóan, amely szintén katonai szabályozással volt kapcsolatos – a Legfelső Bíróság rögtön fel is puhította, amikor „fontos állami érdekként” elfogadta a közigazgatási egyszerűsítésre, az adminisztráció kényelmi szempontjaira való hivatkozást is; így az eleinte nem bizonyult túlzottan magas sztenderdnek.^[76] Mivel azonban az új teszt precedensként már megjelent az esetjogban, a Bíróságnak volt mit előhúznia, amikor az 1970-es években elkezdte átértékelni (vagy inkább megalkotni) a XIV. Alkotmánykiegészítés egyenlő jogvédelem klauzuláján alapuló, nemek szerinti diszkriminációval kapcsolatos gyakorlatát.

Az 1970-es évek elejéig a Legfelső Bíróság a nemek szerinti megkülönböztetést tartalmazó jogszabályokra mindössze a minimális észszerűség tesztjét alkalmazta, és alkotmányosként fenntartott minden, a nők jogait korlátozó szabályozást.^[77] E téren a változás első jelét az immáron a Burger-bíróság által elbírált Reed v. Reed (1971) ügy^[78] mutatta, amely még a minimális észszerűség tesztjét (annak keményebb alfaját) alkalmazva minősített önkényesnek és semmisített meg egy a nőkkel kapcsolatos sztereotípián alapuló idahoi jogszabályt – amely az elhunyt örökösök hagyatékának kezelőjeként a feltehetően jobb üzleti érzékkel bíró férfi családtagok kijelölését preferálta a nőkkel szemben. Ez volt az első alkalom, hogy a Legfelső Bíróság az egyenlő jogvédelem klauzuláját alkalmazva alkotmányellenesnek minősített egy nőket diszkrimináló törvényt; ugyanakkor a döntés nem sorolta a nemek szerinti megkülönböztetést a – szigorú ellenőrzés által védett – „gyanús csoportosítások” közé. Két évvel később aztán, az alapjogi tesztek spektrumának másik végpontja felé fordulva, a Frontiero v. Richardson (1973) ügyben^[79] Brennan bíró és további három bíró irányadó (de nem többségi) döntése a nemek szerinti diszkriminációt a faj szerinti megkülönböztetéssel egy szintre emelve „gyanús csoportosításnak” mondta ki, amelyre a szigorú ellenőrzés tesztje alkalmazandó. Az ügyben annak a szövetségi törvénynek az alkotmányosságáról kellett döntenie, amely lehetővé tette az egyenruhás katonai szolgálatot teljesítő férfiaknak, hogy a házastársukra mint eltartottra figyelemmel magasabb kategóriájú elszállásolást, házastársuknak pedig orvosi és fogászati ellátást igényelhessenek, a nőknek azonban ugyanezt nem tette lehetővé. A Bíróság ezt diszkriminatívnak, és a XIV. Alkotmánykiegészítés törvényes eljárás klauzuláját sértőnek mondta ki.^[80] Powell bíró és további három bíró a párhuzamos véleményükben az alkotmányellenesség megállapításával egyetértettek,

[75] O'Brien, 391 U.S. 367, 388-389 (1968) (Harlan bíró párhuzamos véleménye).

[76] Bhagwat, 2007, 792.

[77] Shaman, 2001, 94.

[78] Reed v. Reed, 404 U.S. 71 (1971).

[79] Frontiero v. Richardson, 411 U.S. 677 (1973).

[80] Frontiero, 411 U.S. 677, 688 (1973).

de nem osztották Brennan bíró azon kijelentését, hogy minden nemek szerinti megkülönböztetés eredendően „gyanús csoportosítás” volna, amely szigorú ellenőrzés tárgya.^[81] Brennan bíró ezen megközelítésmódja így sosem vált többségi állásponttá; helyette a Legfelső Bíróság a rá következő döntéseiben – érzékelve a megkülönböztetés tarthatatlanságát, ugyanakkor vonakodva egy újabb „gyanús csoportképzési ismerv” kimondásától^[82] – a nemek szerinti diszkrimináció elbírálására egy új alapjogi tesztet vezetett be: a közbenső tesztet (*intermediate scrutiny*).

E harmadik alapjogi teszt létét a Legfelső Bíróság először a Craig v. Boren (1976) ügyben^[83] ismerte el nyíltan, a szintén Brennan bíró által jegyzett többségi döntésben. Ebben az ügyben egy oklahomai törvény alkotmányosságáról kellett döntenie, amely megtiltotta a 3,2%-os, „alacsony alkoholtartalmú” sör értékesítését a 21 év alatti férfiak, valamint a 18 év alatti nők részére. E törvényt – amelyről nem sikerült bebizonyítani, hogy szolgálná az ittas vezetés visszaszorítását, mint jogalkotói célt, és amely eleve csak az árusítást tiltotta, a fogyasztást nem – a Bíróság alkotmányellenesnek, a XIV. Alkotmánykiegészítés egyenlő jogvédelem klauzuláját sértőnek mondta ki.^[84]

A közbenső teszt alapján a nemek szerinti megkülönböztetést tartalmazó jogszabály addig marad alkotmányos, amíg „fontos állami érdeket” szolgál (*important governmental objectives*), és a szabályozás „jelentős mértékben / lényegileg kapcsolódik” e cél eléréséhez (*substantially related to achievement of those objectives*).^[85] E teszt esetében is – akárcsak a szigorú ellenőrzés tesztjénél – a bizonyítás terhe a jogalkotóra hárul; neki kell igazolnia, hogy a vizsgált aktus valamilyen aktuális és valós jogalkotói célt szolgál.^[86]

Bár a Legfelső Bíróság egy ideig tétován alkalmazta az új tesztet, némileg fel is puhítva a teszt által megkívánt magasabb védelmi szintet – különösen a közbenső tesztrel igen kritikus Rehnquist bíró által jegyzett egyes döntésekben^[87] –, végül mégis a közbenső teszt eredeti kritériumrendszere rögzült a gyakorlatban. A nemek szerinti diszkrimináció terén a Legfelső Bíróság a Mississippi University for Women v. Hogan (1982) ügyben^[88] nyilvánvalóvá tette hogy a közbenső teszt alkalmazandó nemcsak a nőkkel, hanem a férfiakkal szemben hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályokra is. A Ginsburg bíró által jegyzett

[81] Frontiero, 411 U.S. 677, 691, 692 (1973) (Stewart bíró párhuzamos véleménye; Powell bíró párhuzamos véleménye, amelyhez Burger főbíró és Blackmun bíró csatlakozott).

[82] Shaman, 2001, 95.

[83] Craig v. Boren, 429 U.S. 190 (1976).

[84] Craig, 429 U.S. 190, 210 (1976).

[85] Craig, 429 U.S. 190, 197 (1976).

[86] Kelso, 2021, 699-702.

[87] Ld. Michael M. v. Superior Court of Sonoma County, 450 U.S. 464, 468 (1981): „Az ügyeinkben eddig azt mondtuk ki, hogy a hagyományos minimális észszerűségi teszt valamivel »élesebb figyelmet« követel, amikor nemek szerinti csoportosítást kell vizsgálni”. Ld. továbbá Rostker v. Goldberg, 453 U.S. 57 (1981).

[88] Mississippi University for Women v. Hogan, 458 U.S. 718 (1982).

United States v. Virginia (1996) ügyben^[89] pedig ismét teljes vértetében, sőt fokozott szigorúsággal tért vissza a teszt, még világosabban és keményebben megfogalmazva, hogy ahhoz, hogy a nemek szerinti diszkrimináció alkotmányosnak minősüljön, „felettebb meggyőző igazolás” (*exceedingly persuasive justification*) szükséges.^[90]

Némileg eltérő szóhasználattal, de ugyancsak a közbenső tesztet alkalmazta a Legfelső Bíróság a házasságon kívül született gyermekekkel szemben diszkriminatív jogszabályi rendelkezések alkotmányosságának elbírálására is [ld. Trimble v. Gordon (1977) ügy^[91]]. A házasságon kívül született gyermekek helyzetét ugyanis – a nemek szerinti diszkriminációhoz hasonlóan – olyan „kvázi-gyanús” (*quasi-suspect*) státusznak ítélte a Bíróság, amiért maguk a gyermekek nem felelősek, nem tehetnek róla, ez a faktor pedig a közbenső teszt alkalmazását vonja maga után. (Ez a körülmény magyarázza, hogy nem találta irányadónak a közbenső tesztet a Legfelső Bíróság az illegálisan az Egyesült Államokba emigráltakra, és nem minősítette őket „gyanús” vagy „kvázi-gyanús” csoportnak a diszkriminációtilalom szempontjából, mert az e „csoportba” való belépés a bevándorlók saját döntésén alapul.)^[92]

Az I. Alkotmánykiegészítés és a szólásszabadság témaköréhez visszatérve, az O’Brien-teszt mintájára a közbenső tesztet látta alkalmazhatónak a Legfelső Bíróság azon szabályozások alkotmányosságának megítélésére is, amelyek nem a véleménynyilvánítás tartalmát szabályozzák (*content-neutral regulation*), hanem – nyilvános helyen – annak idejét, helyét és módját szabják meg (*time, place and manner regulation*). A Ward v. Rock against Racism (1989) ügyben^[93] rögzített, négy elemből álló teszt szerint az ilyen szabályozások akkor tekinthetők alkotmányosnak, ha i) tartalomsemlegesek (*content neutral*); ii) „szorosan kapcsolódnak” (*narrowly tailored*) valamely iii) „fontos állami érdekhez” (*significant governmental interest*); és iv) bőven hagynak egyéb nyitva álló kommunikációs módokat az üzenet közlésére (*leave open ample alternative channels for commu-*

[89] United States v. Virginia, 518 U.S. 515 (1996). A nemek közötti diszkrimináció felszámolása szempontjából kiemelkedő jelentőségű ügy tárgya az volt, hogy a Virginia Military Institute (VMI) – Virginia állam, és az egész Egyesült Államok egyik legrégebb, legrangosabb és legszigorúbb, rendszeresen kemény oktatási-képzési módszereket (*adversative methods*) alkalmazó katonai felsőoktatási intézménye – megsérti-e a XIV. Alkotmánykiegészítés egyenlő jogvédelem klauzuláját azzal, hogy kizárólag férfiakat vesz fel a kadétjai soraiba, hiába volnának nő jelentkezők is, akik akarják és tudják is teljesíteni a kemény kiképzést. Ginsburg bíró a döntésben alkotmányellenesnek minősítette a nők kizárását; különösen azért, mert az a nőkkel kapcsolatos sztereotípiákon alapult, és megtagadta annak a lehetőségét a nőktől, hogy csakis a képességeik alapján ítélik meg a teljesítményüket, a nemük pedig ne szabhasson gátat az érvényesülésüknek.

[90] Vö. Kelso, 2021, 746-747.

[91] Trimble v. Gordon, 430 U.S. 762 (1977). A döntés azt vizsgálta, hogy a házasságon kívül született gyermekek apától való öröklését korlátozó illinois-i törvény „gondosan hozzá van-e igazítva” valamilyen a pusztán diszkriminációtól különböző jogalkotói megfontoláshoz (*carefully tuned to alternative considerations*).

[92] Kelso, 2021, 713.

[93] Ward v. Rock Against Racism, 491 U.S. 781, 798 (1989).

nication). [A teszt i)-iii) pontjai tartalmilag megegyeznek az O'Brien-tesztben foglaltakkal, a iv) pont pedig a Harlan bíró párhuzamos véleményében foglalt kiegészítő kritériumot visszahangozza.] A döntést megfogalmazó Kennedy bíró külön kiemelte, hogy a teszt „szoros kapcsolódást” megkövetelő eleme nem támaszt olyan magas követelményt, mint a szigorú ellenőrzés tesztjében a „pontos igazodás” kritériuma.^[94] A Legfelső Bíróság utóbb az eredetileg a nyilvános helyeken történő véleménynyilvánításokra vonatkoztatott Ward-tesztet – különösebb magyarázat nélkül, és némileg szigorúbb formában – a magántulajdonban lévőterületeket érintő szabályozásokra is irányadónak mondta ki;^[95] a Turner Broadcasting System, Inc. v. FCC (1994) ügyben^[96] pedig – egy, a kábeltévé-szolgáltatókra vonatkozó szabályozás alkotmányossági felülvizsgálata kapcsán – az is tetten érhető, amint a Bíróság gyakorlatában az O'Brien-teszt és a Ward-teszt egybeolvad, és a tartalomsemleges megszólalások szabályozására irányadó, általános közbenső teszté válik.^[97]

A közbenső teszt jelentőségét az I. Alkotmánykiegészítés területén még két témakörben szükséges megemlíteni. Az egyik a kereskedelmi szólások (hirdetések, ajánlatok) témaköre, amely kezdetben – mint gazdasági tárgyú témakör, amely kívül áll a szólásszabadság legjobban védett belső magján – pusztán a minimális racionalitás tesztje alapján szabályozható volt, majd a Legfelső Bíróság az 1970-es évek közepétől fokozatosan felismerte, hogy a tényszerű (nem megtevesztő) információk közlése e téren is magasabb szintű védelemre érdemes.^[98] Ez a korlátozásokkal szembeni magasabb szintű védelem először a Virginia State Board of Pharmacy v. Virginia Citizens Consumer Council, Inc. (1976) ügyben^[99] fogalmazódott meg egyértelműen; majd ezt követően a Central Hudson Gas & Electric Corporation v. Public Service Commission of New York (1980) ügy^[100] foglalta össze a kereskedelmi szólások alkotmányosságára vonatkozó, „keményebb közbenső tesztnek” (*heightened intermediate review*)^[101] is nevezetett mér-

[94] Ward, 491 U.S. 781, 800 (1989): „Mindaddig, amíg a választott eszköz a szükségesnél nem lényegesen túlterjeszkedőbb az állami érdek eléréséhez, a szabályozás nem lesz érvénytelen pusztán amiatt, mert egy bíróság úgy véli, az állami érdek adekvát módon teljesíthető lenne valamely a szólásszabadságot kevésbé megszorító módon” (fordította: N.G.).

[95] City of Ladue v. Gilleo, 512 U.S. 43 (1994).

[96] Turner Broadcasting System, Inc. v. FCC, 512 U.S. 622 (1994).

[97] Bhagwat, 2007, 793.

[98] Bhagwat, 2007, 793-794.

[99] Virginia State Board of Pharmacy v. Virginia Citizens Consumer Council, Inc., 425 U.S. 748 (1976).

[100] Central Hudson Gas & Electric Corporation v. Public Service Commission of New York, 447 U.S. 557 (1980). Az ügyben a Legfelső Bíróságnak abban a kérdésben kellett döntenie, hogy New York állam Közszolgáltatási Bizottságának azon (az áramellátás szűkössége idején hozott) rendelkezése, amely teljesen megtiltotta a villamosenergia-szolgáltatás iránti keresletet stimuláló, promóciós jellegű hirdetéseket, nem tilalmazta azonban a nem a fogyasztás ösztönzésére irányuló, tájékoztató, ismeretterjesztő hirdetéseket, sérti-e az – XIV. Alkotmánykiegészítés közvetítésével a tagállamokra is kötelező – I. Alkotmánykiegészítésben védelmezett szólásszabadságot? A Bíróság a kérdést igenlően válaszolta meg, és a túlzottan általános tiltást alkotmányellenesnek minősítette.

[101] Kelso, 2021, 724-728. Vö. Central Hudson, 447 U.S. 557, 564 (1980).

cét. Eszerint ezekben az ügyekben azt kell vizsgálni, hogy i) a szólás jogszerű cselekményre vonatkozik-e, és nem félrevezető-e (*communication is neither misleading nor related to unlawful activity*); ii) fontos állami érdeket szolgál-e (*substantial governmental interest*); iii) a szabályozás közvetlenül hozzájárul-e ezen cél előmozdításához (*the restriction must directly advance the state interest involved* – e kitétel teszi keményebbé a közbenső teszt ezen verzióját); és iv) nem terjeszkedik-e túl azon a mértéken, ami e cél előmozdításához szükséges (*not more extensive than is necessary to serve that interest*). A kereskedelmi szólásra, hirdetésekre vonatkozó szabályozások – szemben a szimbolikus szólásra, vagy az időre, helyre és módra vonatkozó szabályozással – fogalmilag tartalomspecifikusak (*content-specific regulation*), emiatt az I. Alkotmánykiegészítés keretei között vizsgálva elméletileg a szigorú ellenőrzés tesztjének kellene megfelelniük. A Legfelső Bíróság azonban érzékelte, hogy a kereskedelmi hirdetések alkotmányjogi szempontból alacsonyabb értéket képviselnek;^[102] ezért – más okból és más levezetés útján, de – mégis ugyanúgy a közbenső tesztet ítélte alkalmazandónak erre a kategóriára is, mint az imént említett szimbolikus szólások, vagy az időre, helyre és módra vonatkozó korlátok szabályozására. Azt pedig, hogy a Central Hudson-teszt a közbenső teszt egy „keményebb” alfaját jelenti, az is mutatja, hogy e – máig irányadó – mérce alapján, különösen 1990 után, több hirdetések korlátozó szabályozást alkotmányellenesnek minősített a Legfelső Bíróság [például *Thompson v. Western States Medical Center* (2002) ügy^[103]].^[104]

A másik témakör a „felnőtt tartalmú” vagy explicit szólásokat, illetve tipikusan az ilyen tartalmú szolgáltatásokat nyújtó vállalkozásokat (boltok, mozik, klubok) érinti. Az ilyen vállalkozásokat – érthető okokból – mind a tagállamok, mind az önkormányzatok igyekeznek szabályok közé szorítani; azonban az explicit tartalmú szólás, amíg nem obszcenitásról van szó, elvileg az I. Alkotmánykiegészítés védelmi körébe tartozna, és a szigorú ellenőrzés tesztje vonatkozna a korlátozására.^[105] Az 1970-es évektől azonban a Legfelső Bíróság alkotmányos-

[102] *Central Hudson*, 447 U.S. 557, 562, 563 (1980): „Mindazonáltal a döntéseink elismerték a »józan észből« fakadó különbséget a kereskedelmi ügyletet ajánló, hagyományos a kormányzat által szabályozott szólás, valamint a másfajta szólások között.» [...] Az Alkotmány ezért alacsonyabb szintű védelmet nyújt a kereskedelmi szólásoknak, mint más, alkotmányosan garantált kifejezőmódoznak” (fordította: N.G.).

[103] *Thompson v. Western States Medical Center*, 535 US 357 (2002).

[104] Vö. Bhagwat, 2007, 794-795.

[105] Bhagwat, 2007, 797. Vö. *Miller v. California*, 413 U.S. 15, 24 (1973). Ebben az ügyben fogalmazta meg a Legfelső Bíróság, hogy az obszcén tartalmakat milyen mérce alapján lehet beazonosítani. Eszerint „[a] tények megítélésének alapvető irányelvei a következők: (a) »egy átlagos személy, a közösség aktuális mércéjét alkalmazva« úgy találná-e, hogy a vizsgált mű, egészében nézve, a nemi vágy felkeltésére irányul [...]»; (b) a mű egyértelműen a szexuális aktus nyers ábrázolását vagy leírását tartalmazza-e, olyan módon, amint ezt a tagállami jog is meghatározza; és (c) a mű, egészében nézve, nélkülöz-e mindenféle komoly irodalmi, művészeti, politikai vagy tudományos értéket. Nem tartjuk fenn az alkotmányos mérce részeként a »társadalmi értékekhez való hozzájárulás teljes hiánya« fordulatot a *Memoirs v. Massachusetts* ügyből, 383 U.S., 419. oldal” (fordította: N.G.). Mivel a Miller-teszt igen szigorú, valójában kevés tartalom esik a tilalmazott kategóriába.

ként fenntartott több, a témakört érintő korlátozást, anélkül, hogy a szigorú ellenőrzés tesztjét alkalmazta volna; a *City of Renton v. Playtime Theatres, Inc.* (1986) ügyben^[106] pedig úgy fogalmazott, hogy amíg a felnőtt tartalmakat kínáló vállalkozások szabályozása nem direkt módon magukra a vállalkozásokra vonatkozik, hanem azok „másodlagos hatásaira” (*secondary effects* – pl. a prostitúció és a bűnözés várható megjelenése), addig tartalomsemleges – időt, helyet és módot érintő – szabályozásnak tekinthető, és a közbenső teszt alapján ítéltető meg az alkotmányosságá.^[107] Ezt a mércét alkalmazta a *City of Erie v. Pap's A.M.* (2000) ügyben^[108] is a Legfelső Bíróság.

Említést érdemel végül, hogy a Legfelső Bíróság az állami alkalmazottak – napi munkájuk ellátását, valamint a munkahelyük szabályszerű működését nem befolyásoló – szólásszabadsága korlátozásának alkotmányosságát is egy, a közbenső tesztre emlékeztető, de meghatározóbb mérlegelési elemet tartalmazó teszt alapján tartotta vizsgálhatónak.^[109]

VIII. BEFEJEZÉS

Amint ez az amerikai alapjogi tesztek kialakulásának, alkalmazási területeinek és elemeinek vázlatos áttekintéséből is kitűnik, az Egyesült Államok a Magyarországon ismerős arányossági típusú teszthez képest jelentősen eltérő alapjogvédelmi keretrendszer alkalmaz, más érvelési folyamaton keresztül vizsgálva az alapjog-korlátozások alkotmányosságát. Az eltérő fejlődés egyik oka a II. részben is említett azon körülmény, hogy az amerikai Alkotmány nem tartalmaz általános alapjog-korlátozási klauzulát. Ebből fakadóan – talán az „eszköz-cél” struktúra alapul vételét leszámítva – nem is alakult ki az amerikai alkotmányjogi doktrínában az alapjog-korlátozásnak egy egységes, a különböző

[106] *City of Renton v. Playtime Theatres, Inc.*, 475 U.S. 41 (1986).

[107] *Playtime Theatres*, 475 U.S. 41, 49, 50 (1986): „[Az] American Mini Theatres-ügyben e Bíróság többsége úgy döntött, hogy legalább is a nyíltan szexuális tartalmakat forgalmazó vállalkozásokat érintően, azon területrendezési tervek, amelyek e vállalkozások nemkívánatos másodlagos hatásait kívánják leküzdeni, az alapján a teszt alapján vizsgálándók felül, amely a „tartalomsemleges”, időt, helyet és módot érintő szabályozásokra irányadó. [...] A vizsgálándó szempont tehát ebben az ügyben az, hogy Renton város szabályozása fontos állami érdek szolgálatára irányul-e, és lehetővé tesz-e észszerű alternatív kommunikációs lehetőségeket” (fordította: N.G.).

[108] *City of Erie v. Pap's A.M.*, 529 U.S. 277 (2000).

[109] *Ld. Pickering v. Board of Education*, 391 U.S. 563, 568 (1968). Az ügyben azt kellett eldöntenie a Legfelső Bíróságnak, hogy egy tanár, Marvin L. Pickering elbocsátása az iskolából amiatt, mert egy helyi újságban kritizálta az iskola igazgatótanácsának forrásfelhasználását és az ezzel kapcsolatos kommunikációt, sérti-e az I. és a XIV. Alkotmánykiegészítéseket. A Bíróság megállapította az alkotmány sértést, leszögezve, hogy az állami alkalmazottak nem adták fel azt a jogukat, hogy fontos közügyekben véleményt mondhassanak, pusztán azért, mert a kormányzat foglalkoztatja őket. Marshall bíró az ilyen ügyekben vizsgálándó szempontokat úgy fogalmazta meg, hogy: „A tanár, mint nyilvánosan véleményt formáló polgár érdekeit mérlegelni kell a Tagállam azon érdekével szemben, hogy elősegítse alkalmazottai hatékony közfeladat-ellátását” (fordította: N.G.). Vö. Bhagwat, 2007, 795-796.

alkotmányos jogokat összekapcsoló és azokra univerzálisan érvényes, absztrakt elmélete. Ehelyett az amerikai bíró az elé kerülő konkrét ügyből kiindulva dönti el, hogy az érintett alapjog terjedelmével (védelmi körével) ütközik-e a vizsgált államhatalmi aktus;^[110] és ezen egyedi döntésekből formálódik aztán fokozatosan – a bírói döntések jogforrási jellegére, valamint a *stare decisis* elvre figyelemmel – egy absztrakt alkotmányjogi teszt. Emiatt azonban maguk a tesztek is „klauzula-kötöttek”^[111] maradnak; vagyis csak azokra az alapjogokra (az alapjogok azon aspektusaira) és csak azokra az alkotmányos rendelkezésekre (pl. a törvényes eljárás klauzulájára, az egyenlő jogvédelem klauzulájára stb.) vonatkoznak, amelyek kapcsán a Legfelső Bíróság megfogalmazta őket, és nem olvadnak össze egy univerzális tesztté.

Magyarázza az eltérő alapjogvédelmi szisztémát annak eddigi történelmi fejlődés is, amely – a fent írtak szerint – a Legfelső Bíróság végletek közötti csapongásain keresztül a középút és a stabilitás megtalálására tett kísérletekből állt. A Lochner-ügy, különösen a Legfelső Bíróság abból kiolvasható, társadalomról és gazdaságpolitikáról alkotott víziója és e vízió bukása megmutatta annak a káros következményeit, ha a bírók a saját helyesnek vélt világnézetüket olvassák bele az alkotmányba és állítják be abból következő normatív parancsként. Észelve, hogy a „gazdasági-tartalmai törvényes eljárás” leple alatt folytatott gyakorlatuk a saját pozíciójukat és a Legfelső Bíróság autonómiáját is veszélybe sodorta, a bírók hirtelen a feltett kéz politikájára váltottak, és a minimális észszerűségi teszt alkalmazásával – különösen a gazdaságpolitika tágabb értelemben vett területén – engedelmesen meghajoltak minden jogalkotói törekvés előtt. Gyorsan kiderült azonban, hogy ezzel a megközelítésmóddal a Legfelső Bíróság nem tesz mást, mint megtagadja a Marbury v. Madison (1803) ügyben kimondottakat, teljesen kiüresíti az alkotmányossági kontroll intézményét, ellehetleníti az alkotmány normáinak kikényszerítését, és megkérdőjelezi a saját létjogosultságát. Nem tudták kikerülni a bírók annak az elismerését sem – amint ezt a Carolene Products-ügy 4. lábjegyzete mutatja –, hogy mégis csak léteznek olyan alapjogi igények, olyan preferált jogok az amerikai Alkotmány alapján, amelyek a „valójában nem létező” minimális észszerűségi tesztnél markánsabb védelemre érdemesek. Ezt a magasabb szintű védelmet volt hivatott biztosítani a Warren-bíróság idején egységes formát öltő, és az alapjogvédelem több területén is irányadóvá váló szigorú ellenőrzés tesztje. A Warren-korszak végére ugyanakkor világossá vált, hogy a mindössze kétszintű alapjogvédelem – amelyben a bázis szintjét jelentő minimális észszerűségi teszt alapján a támadott jogszabályt a Bíróság szinte mindig fenntartja, míg az emelt szintet jelentő szigorú ellenőrzés tesztje alapján szinte mindig megsemmisíti – nem biztosít elegendő rugalmasságot. Ha kevés alapjogvédelmi kategória áll rendelkezésre, és a Legfelső Bíróság kénytelen ezek szerint osztályozni azokat az ügyeket is, amelyeket a kategóriák kialakításakor még egyáltalán nem látott előre, az szükségszerűen a nem ideális

[110] Vö. Barak, 2010, 5.

[111] Vö. Jackson, 2015, 3121-3122.

döntések számának az emelkedéséhez, vagy a kategóriák alóli kivételek megjelenéséhez és elszaporodásához vezet. Az, hogy a szigorú ellenőrzés tesztje a gyakorlatban túlzottan szigorúnak bizonyult, egyrészt annak a kimondására készítette a Legfelső Bíróságot, hogy a preferált jogok nem minden esetben preferáltak, a „gyanús csoportosítás” pedig nem minden esetben gyanús; másrészt az észszerűségi teszt „keményebb” változata megjelenéséhez vezetett (abból az okból, hogy a preferált jogok, és a „gyanús csoportosítások” kategóriáját a Legfelső Bíróság ne nyissa túlzottan tágira). Szembesülve azzal, hogy nem elegendő pusztán védelemre érdemes és védelmet nem igénylő jogok között különbséget tenni, hanem a védelemre érdemes jogok halmazán belül is differenciálni kell, végül a Burger-bíróság volt az, amely a kellő mozgástér kialakításához szükséges radikális lépést megtette, és kialakította – a bázis és az emelt szint között, harmadikként – a közbenső tesztet.^[112]

A Lochner-éra vége óta jól kitapinthatóan próbál a Legfelső Bíróság világos szabályok szerint felállított kategóriák alapján ítélni, az arányossági típusú tesztek nélkülözhetetlen részét képező mérlegelést pedig kerülni. Ezzel a Bíróság az önkényes, diszkrecionális döntéshozatal vádját igyekszik hárítani, valamint azt megakadályozni, hogy fontos (preferált) szabadságjogok a mérlegelés során relativizálódjanak, felpuhuljanak.^[113] Mivel azonban különböző alapjogok és alkotmányos értékek szüntelenül ütköznek egymással, e kollíziók feloldása során az arányossági mérlegelés teljesen nem iktatható ki. A kategorizáló megközelítésnél azonban ez a mérlegelési mozzanat inkább az irányadó teszt kiválasztásának fázisában, és kevésbé az adott tesztben magában érhető tetten.^[114] Nehéz volna tagadni azonban, hogy így is szükség van mérlegelésre a különböző szigorúságú tesztek alkalmazása során; a tesztek cél-eleme kapcsán pl. annak megállapításához, hogy mi fogadható el „kényszerítő állami érdekként” vagy „fontos állami érdekként”, az eszköz-elem kapcsán pedig pl. annak az értékeléséhez, hogy az alapjogot korlátozó jogszabály valóban „pontosan igazodik-e” a kitűzött jogalkotói célhoz. Mérlegelést igényel annak az eldöntése is, hogy az I. Alkotmánykiegészítés köréből mely szövegek – és azok milyen jellegű szabályozása – tartoznak a szigorú ellenőrzés, és melyek a közbenső teszt védelme alá; illetve, hogy az egyenlő jogvédelem klauzulája alapján mely csoportképzéseket milyen szigorúan vizsgál a Legfelső Bíróság. Mérlegelés eredménye volt továbbá magának a közbenső tesztnek az életre hívása is, amely középutas megoldásként kívánt szolgálni az alapjogok abszolút jogkénti kezelése, valamint a jogalkotónak a jogok korlátozása terén teljesen szabad kéz adása között.

Bár a két alapjogvédelmi rendszer – az arányossági típusú teszt és a kategorizáló megközelítés – között számos érdemi különbség áll fenn, mégis ugyanaz a szándék fedezhető fel a kialakulásuk mögött: egy kiszámítható, igazolható, stabil keretrendszer biztosítása, amely irányt szab a bírói érvelésnek, és képes

[112] Vö. Shaman, 2001, 92.

[113] Vö. Fallon, 2007, 1293-1294.; Jackson, 2015, 3101-3102., 3122.

[114] Shaman, 2001, 90.

elejét venni annak, hogy az alapjogi konfliktusok önkényesen, eshetőlegesen, „mindent egybevetve-alapon” kerüljenek elbírálásra.

IRODALOM

- Alexy, Robert (2010): *A Theory of Constitutional Rights*. Oxford University Press, New York.
DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-77321-2_1.
- Badó Attila – Bencze Mátyás (szerk.) (2007): *Betekintés a jogrendszerek világába*. Studio Batiq, Szeged.
- Bhagwat, Ashutosh (2007): The Test that Ate Everything: Intermediate Scrutiny in First Amendment Jurisprudence. In: *University of Illinois Law Review*. Vol. 3/2007.
- Barak, Aharon (2010): Proportionality and Principled Balancing. In: *Law & Ethics of Human Rights*. Vol. 4/2020, No. 1. April.
DOI: <https://doi.org/10.2202/1938-2545.1041>.
- Bernstein, David E. (2005): *Lochner v. New York: A Centennial Retrospective*. In: *Washington University Law Quarterly*. Vol. 83/2005, No. 5.
- David, René (1977): *A jelenkor nagy jogrendszerei. Összehasonlító jog*. (Fordította: Nagy Lajosné Dusa Margit.) Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Dennis, Jeanne M. (eds.) (2023): *The Constitution of the United States of America. Analysis and Interpretation*. U.S. Government Publishing Office, Washington.
- Fallon, Richard H. (2007): Strict Judicial Scrutiny. In: *UCLA Law Review*. Vol. 54/2007, No. 5. June.
DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108673549>.
- Gárdos-Orosz Fruzsina (2020): Az alapjogok korlátozása. In: Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András.) (Elérhető: <http://ijoten.hu/szocikk/az-alapjogok-korlatozasa>).
- Glenn, H. Patrick (2014): *Legal Traditions of the World. Sustainable Diversity in Law*. 5th Edition. Oxford University Press, New York.
DOI: <https://doi.org/10.1093/he/9780199580804.003.0214>.
- Gunther, Gerald (1972): Foreword: In Search of Evolving Doctrine on a Changing Court: A Model for a Newer Equal Protection. In: *Harvard Law Review*. Vol. 86/1972, No. 1. November.
- Holoszyć-Pimentel, Raphael (2015): Reconciling Rational-Basis Review: When Does Rational Basis Bite? In: *New York University Law Review*. Vol. 90/2015, No. 6. December.
- Jackson, Vicki C. (2015): Constitutional Law in an Age of Proportionality. In: *The Yale Law Journal*. Vol. 124/2015, No. 8. June.
- Jakab András (2011): *Az új Alaptörvény keletkezése és gyakorlati következményei*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
- Kelso, R. Randall (2021): The Structure of Intermediate Review. In: *Lewis & Clark Law Review*. Vol. 25/2021, No. 3.
DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3675838>.
- Nachbar, Thomas B. (2016): The Rationality of Rational Basis Review. In: *Virginia Law Review*. Vol. 102/2016, no. 7. November.
- Nachbar, Thomas B. (2017): Rational Basis plus. In: *Constitutional Commentary*. Vol. 32/2017, no. 2. Summer.

- Scheb II, John M. – Sharma, Hemant (2020): *An Introduction to the American Legal System*. 5th Edition. Wolters Kluwer, New York.
- Shaman, Jeffrey M. (2001): *Constitutional Interpretation. Illusion and Reality*. Greenwood Press, Westport, CT, London.
DOI: <https://doi.org/10.5040/9798400630965>.
- Siems, Mathias (2018): *Comparative Law*. 2nd Edition. Cambridge University Press, Cambridge.
- Zweigert, Konrad – Kötz, Heinz (1998): *Introduction to Comparative Law*. (Translated by Tony Weir.) 3rd Edition. Oxford University Press, Oxford.

HIVATKOZOTT JOGFORRÁSOK

- A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 8. § (1) bekezdés.
- A Német Szövetségi Köztársaság Alaptörvénye 19. cikk (2) bekezdés.
- Az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya I. Cikk, I-X. és XIV. Alkotmánykiegészítések.
- Magyarország Alaptörvénye I. cikk (3) bekezdés.

BÍRÓI DÖNTÉSEK JEGYZÉKE

- 11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 77.
- 14/2014. (V. 13.) AB határozat.
- 20/1990. (X. 4.) AB határozat, ABH 1990, 69.
- 3298/2014. (XI. 11.) AB határozat.
- 3330/2022. (VII. 21.) AB határozat.
- Allegheny Pittsburgh Coal Co. v. County Commission, 488 U.S. 336 (1989).
- Allgeyer v. Louisiana, 165 U.S. 578, 589 (1897).
- Baker v. Carr, 369 U.S. 186 (1962).
- Boston Beer Co. v. Com. of Massachusetts, 97 U.S. 25, 33 (1877).
- Boy Scouts of America v. Dale, 530 U.S. 640 (2000).
- Braunfeld v. Brown, 366 U.S. 599 (1961).
- Central Hudson Gas & Electric Corporation v. Public Service Commission of New York, 447 U.S. 557 (1980).
- City of Cleburne v. Cleburne Living Center, Inc., 473 U.S. 432 (1985).
- City of Erie v. Pap's A.M., 529 U.S. 277 (2000).
- City of Ladue v. Gilleo, 512 U.S. 43 (1994).
- City of New Orleans v. Dukes, 427 U.S. 297, 303 (1976).
- City of Renton v. Playtime Theatres, Inc., 475 U.S. 41 (1986).
- Craig v. Boren, 429 U.S. 190 (1976).
- Eisenstadt v. Baird, 405 U.S. 438 (1972).
- Employment Division v. Smith, 494 U.S. 872 (1990).
- Florida Lime & Avocado Growers v. Paul, 373 U.S. 132 (1963).
- Frontiero v. Richardson, 411 U.S. 677 (1973).
- Griswold v. Connecticut, 381 U.S. 479 (1965).
- Hurtado v. People of California, 110 U.S. 516 (1884).
- Korematsu v. United States, 323 U.S. 214, 216 (1944).
- Kramer v. Union Free School District No. 15, 395 U.S. 621 (1969).

- *Lawrence v. Texas*, 539 U.S. 558, 579 (2003).
- *Lochner v. New York*, 198 U.S. 45 (1905).
- *Madden v. Kentucky*, 309 U.S. 83 (1940).
- *Marbury v. Madison*, 5 U.S. 137 (1803).
- *McCulloch v. Maryland*, 17 U.S. 316 (1819).
- *McLaughlin v. Florida*, 379 U.S. 184 (1964).
- *Michael M. v. Superior Court of Sonoma County*, 450 U.S. 464, 468 (1981).
- *Miller v. California*, 413 U.S. 15, 24 (1973).
- *Minnesota v. Clover Leaf Creamery Co.*, 449 U.S. 456 (1981).
- *Mississippi University for Women v. Hogan*, 458 U.S. 718 (1982).
- *Mugler v. Kansas*, 123 U.S. 623 (1887).
- *Munn v. Illinois*, 94 U.S. 113 (1876).
- *NAACP v. Alabama ex rel. Patterson*, 357 U.S. 449 (1958).
- *NAACP v. Button*, 371 U.S. 415 (1963).
- *National Labor Relations Board v. Jones & Laughlin Steel Corporation*, 301 U.S. 1 (1937).
- *Nebbia v. New York*, 291 U.S. 502 (1934).
- *New York Times Co. v. Sullivan*, 376 U.S. 254 (1964).
- *Obergefell v. Hodges*, 576 U.S. 644 (2015).
- *Olsen v. Nebraska ex rel. Western Reference & Bond Association, Inc. et al.*, 313 U.S. 236 (1941).
- *Palmore v. Sidoti*, 466 U.S. 429 (1984).
- *Pickering v. Board of Education*, 391 U.S. 563, 568 (1968).
- *Plyler v. Doe*, 457 U.S. 202 (1982).
- *R.A.V. v. City of St. Paul*, 505 U.S. 377 (1992).
- *Reed v. Reed*, 404 U.S. 71 (1971).
- *Regents of the University of California v. Bakke*, 438 U.S. 265 (1978).
- *Romer v. Evans*, 517 U.S. 620 (1996).
- *Rostker v. Goldberg*, 453 U.S. 57 (1981).
- *Shapiro v. Thompson*, 394 U.S. 618 (1969).
- *Sherbert v. Verner*, 374 U.S. 398 (1963).
- *Thompson v. Western States Medical Center*, 535 US 357 (2002).
- *Trimble v. Gordon*, 430 U.S. 762 (1977).
- *Turner Broadcasting System, Inc. v. FCC*, 512 U.S. 622 (1994).
- *U.S. Department of Agriculture v. Moreno*, 413 U.S. 528 (1973).
- *United States v. Carolene Products Co.*, 304 U.S. 144 (1938).
- *United States v. O'Brien*, 391 U.S. 367 (1968).
- *United States v. Playboy Entertainment Group*, 529 U.S. 803 (2000).
- *United States v. Windsor*, 570. U.S. 744 (2013).
- *Virginia State Board of Pharmacy v. Virginia Citizens Consumer Council, Inc.*, 425 U.S. 748 (1976).
- *Ward v. Rock Against Racism*, 491 U.S. 781 (1989).
- *West Coast Hotel Co. v. Parrish*, 300 U.S. 379 (1937).
- *West Virginia State Board of Education et al. v. Barnette*, 319 U.S. 624, 639 (1943).
- *Wilkinson v. Leland*, 27 U.S. 627 (1829).
- *Williamson v. Lee Optical*, 348 U.S. 483 (1955).
- *Zobel v. Williams*, 457 U.S. 55 (1982).